

ORTOGRAFIA
DE LA LLENGUA VALENCIANA
I
ESTÀNDART ORAL VALENCIÀ

Real Acadèmia de Cultura Valenciana

Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes

VALÈNCIA

2005

PRÒLEC

La Secció de Llengua i Lliteratura de la RACV, després de patir la dolorosa pèrdua, en tràgic accident, del seu President Joan Costa Català, ha représ el camí i el treball que el mestre i amic Joan havia dissenyat.

Hui la *Secció* es denomina de *Llengua i Lliteratura Valencianes* en un intent, per part dels seus membres, de fer més evident de quina llengua i lliteratura tractem i seguix en els quefers que estaven marcats i en alguns atres nous que pronte voran la llum.

Entre moltes atres coses, necessitàvem una nova edició de la *Ortografia de la Llengua Valenciana*, que no es publicava per esta real institució des de l'última edició de 1998 en el número 19 de la *Série Filològica*, i del *Estàndart Oral Valencià*, que només havia conegut una edició en el *Bolletí* núm. I de la Secció en 2001. Ara oferim dins de la *Série Filològica* unes noves edicions d'estos treballs revisades i adaptades a la nova accentuació aprovada per la RACV per a la llengua valenciana. Este material, junt al *Diccionari Ortogràfic Valencià-Castellà/Castellà-Valencià*, que va ya per la tercera edició -està en preparació la quarta- és un fonament bàsic per a la normativisació i normalisació de la llengua valenciana, que ara s'ajuda de les respectives edicions d'estos tres treballs en internet, donant una difusió, fins ara inimaginable, ad este material llingüístic.

Els acorts presos en matèria llingüística per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua han ratificat una política llingüística d'anexió al català, s'ha aprovat l'ortografia catalana de l'Institut d'Estudis Catalans per al valencià, que ha segut definit com un dialecte o variant de la llengua catalana, s'han acceptat denominacions distintes de les tradicionals, històriques i oficials de "valencià", "idioma valencià" o "llengua valenciana" i els acorts en qüestions morfològiques, fonètiques o lèxiques seguixen el mateix mal camí, desoïnt les propostes que la Real Acadèmia de Cultura Valenciana i unes atres institucions valencianes han fet aplegar a la AVL en diverses ocasions i documents , com ara el *Manifest dels Ciutadans i Ciutadanes sobre la Llengua Valenciana*, la *Resposta de la RACV al Dictamen de l'AVL sobre la Llengua Valenciana*, el *Decàlec presentat per la RACV a l'AVL* o el *Manifest d'Entitats Culturals sobre el Dictamen de l'AVL* (documents que es poden consultar en www.racv.es).

Davant de tot açò estem en el nostre dret i creem que en l'obligació de seguir en els nostres treballs d'estudi i difusió de la genuïna llengua valenciana i la seua lliteratura, que és l'objectiu de la nostra Secció i de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana.

En esta edició hem volgut mantindre part de la breu introducció històrica sobre la qüestió ortogràfica que apareixia en l'edició de l'ortografia de 1998, que aporta una visió general de quina ha segut l'història de l'ortografia valenciana des dels seus orígens en el segle XIII fins a hui.

Voro López i Verdejo

President de la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV.

INTRODUCCIÓ

El valencià és una de les llengües romàniques en més tradició escrita per ser la llengua oficial d'un Estat, el Regne de València, durant cinc sigles (del segle XIII al XVIII) i per contar en un primerenc i esplendorós Sigle d'Or lliterari, el segle XV, en figures universals com Joanot Martorell o Ausias March, per posar només un eixemple de prosa i poesia.

Esta situació privilegiada d'oficialitat, per ser l'aïna llingüística d'un Estat, supon un us de la llengua en l'àmbit públic com privat durant sigles que hui podem constatar gràcies a la documentació conservada, pero també una producció lliterària quantiosa i d'un reconegut prestigi mundial.

Açò fa que, a pesar de no haver una institució que marcara clarament una norma a seguir, trobem una constant en els usos d'una ortografia valenciana pròpia; si be a lo llarc dels cinc sigles constatem una variació i oscilació normal i llògica de grafies.

La norma la marcava de manera indirecta l'Administració i els escriptors més importants, de manera que es pot afirmar que existia un consens ortogràfic general. Pero en 1707 i com a conseqüència de la guerra de successió i el Decret de Nova Planta, s'instaura oficialment el castellà en l'administració pública començant un periodo de decadència política que va dels sigles XVI al XVIII i que desembocà en una decadència llingüística i lliterària. En la llengua valenciana fòra de l'Administració pública i l'increment de l'us del castellà per gran part dels escriptors valencians cults comença una època de diversificació ortogràfica que anà agreujant-se en el pas del temps.

En el segle XIX i gràcies a la Renaixença valenciana, que supon un procés de recuperació llingüística i lliterària, és quan els escriptors valencians comencen a plantejar-se la necessitat de dotar al valencià d'un cos ortogràfic i gramatical modern que acabara en l'anarquia ortogràfica existent, producte de la decadència patida durant més de dos sigles.

Ya a principis del segle XV valencià existien els defensors del "*sermo urbanus*" o cult, com Bernat Fenollar que començà a escriure en 1415 les *Regles d'esquivar vocables e mots grossers o pagesívols*, i els partidaris del "*sermo rústicus*" o vulgar, com ho mostra *La Brama*

dels Llauradors de l'Horta de València contra lo Venerable mossén Fenollar escrita per Jaume Gaçull en 1490 rebujant les propostes puristes de Fenollar.

En el segle XIX, durant la Renaixença, trobarem als escriptors que defenien per al valencià uns usos ortogràfics i llingüístics arcaïzants i als qui defenien un proposta més moderna. Propostes ortogràfiques n'apareixeran diverses i ni la més científica i prestigiosa com és el *Proyecte de Normes Ortogràfiques* de 1914 del filòlec Lluís Fullana, que en 1915 també publicava la *Gramàtica elemental de la llengua valenciana* i en 1921 el *Vocabulari Ortogràfic Valencià Castellà*, aplegà a obtindre el consens i l'acceptació general.

Les normes ortogràfiques de Fullana intentaven reconciliar postures i eren el resultat d'una crida general a tots els escriptors valencians, feta per Lo Rat Penat en 1914, a on s'enviaven uns qüestionaris en els punts conflictius a tractar pels escriptors i que haurien de conduir a una unificació ortogràfica valenciana. Una volta vists els qüestionaris Fullana redactà les normes i estes foren estudiades i discutides durant huit assemblees generals entre els mesos d'abril i maig de 1914, aprovant-se pels assembleïstes i sent sancionades definitivament per Lo Rat Penat.

No obstant este esforç, el desacort ortogràfic seguia viu entre els valencians en els anys trenta quan existia alguna possibilitat d'iniciar un procés de normalització llingüística. És en 1932 quan es fa una nova proposta ortogràfica en Castelló que intentava aconseguir l'unificació ortogràfica valenciana, es tracta d'unes "Bases" -segons són nomenades en el document original- insuficients per a normativisar la llengua valenciana.

Les Bases, normes de Castelló o del 32 no foren el resultat d'un congrés fet en Castelló l'any 1932, de fet no existixen actes ni cap de document al respecte. Cal dir ací lo que sobre estes Bases escrigué M. Sanchis Guarner en la *Enciclopedia de la Región Valenciana*: " En una reunió celebrada en Castellón de la Plana el 21 de diciembre de 1932, los representantes de las entidades y publicaciones valencianistas, animados por un plausible espíritu de concordia, aceptaron unas *Normes Ortogràfiques* que son una adaptación de las del Institut d'Estudis Catalans". També cal recordar la *Declaració* que introduïx estes Bases en la qual es parla simplement d'un acort "transaccional" i a on es manifesta que "les autoritats filològiques que les firmen mantenen els seus punts de vista científics", afegint que " a aquelles autoritats i a la novella generació d'estudiosos pertany la cura i la missió, prou feixuga i prou llarga, d'anar

rectificant i millorant un sistema -a base també, naturalment, d'amples acords- que deixant a un costat atres raons no pot ser tan madurat com caldria...". És dir, que les normes del 32 són una simple adaptació de les normes que l'Institut d'Estudis Catalans havia aprovat pocs anys abans per al català i que l'acort no era ferm quan les autoritats filològiques que les firmen mantenen els seus punts de vista científics, sense oblidar que deixava les portes obertes a futures rectificacions i millores, puix el sistema proposat no era "tan madurat com caldria".

L'únic filòlec que firmà les normes del 32 fon Lluís Fullana i prova de que mantenia els seus punts de vista científics és que en 1933 reeditava la seua *Ortografia Valenciana*, que diferia de la de Castelló o del 32. Que el sistema no havia segut estudiat o madurat en prou serietat i científisme és evident quan definix la *x* com a palatal quan és prepalatal i la *ch* com a prepalatal quan és palatal; no podem ignorar tampoc les repetides incorreccions que apareixen en estes normes com "extenen" per *estenen*, "prefixe" i "prefixes" per *prefix* i *prefixos*, "asovint" per *a sovint*, "extrangeres" per *estrangeres*, "adjetiu" per *adjectiu*, "substantiu" per *substantiu*, "açut" per *assut* i moltes atres que mostren que ningú les estudià en profunditat, puix qualsevol autoritat filològica hauria detectat estes incorreccions tan cridaneres.

Per un atre costat, les rectificacions i "millores" que estes Bases han patit ningú sap quí, cóm o quàn es feren -per supost sense cap de consens- pero hui qui diu seguir estes normes les traïciona en moltes i diferents qüestions com ara grafiant en -tz- la terminació valenciana -*isar*, quan les normes del 32 no contempen el dígraf -tz- en este cas i escriuen *autorisats* i no *autoritzats**; condenant a l'oblit la forma *ab* i utilisant exclusivament *amb**, quan les normes donen les dos formes *ab/amb*; desterrant l'article *lo* reconegut en les normes i utilisant *el** tant per al masculí com per al neutre; oblidant que les normes utilisen les formes *este*, *esta*, *estes* i no *aquest**, *aquesta**, *aquestes** o les formes *atre*, *atra*, *atres* i no *altre**, *altra**, *altres**; ignorant la flexió verbal valenciana que utilisa les normes com ara *exigix* o *seguixen* i no *exigeix** o *segueixen**; introduint el numeral arcaic *dues** quan les normes escriuen *dos* referit al masculí i femení o rebujant la palatalisació de la *ele* inicial, característica del valencià, en formes que apareixen en les normes com a *llegítimes* i no *legítimes**.

Les autèntiques normes del 32 no foren seguides per ningú i alguns escritors valencians aplicaren en els seus escrits directament la normativa ortogràfica catalana, sense tindre en conte les adaptacions que d'ella es feen al valencià en les normes del 32. Joan Fuster en el pròlec que feu a una edició de les normes del 32 feta per l'Ajuntament de València l'any 1981

parla d'este fet: «les 'regles' sumàries que s'aprovaren a Castelló el 1932 han tingut, després, les 'rectificacions' i les 'millores' que una concepció més dinàmica de l'idioma han facilitat lingüistes, poetes, narradors [...] » (l'entrecomillat és de l'autor). Adés hem vist els resultats d'estes rectificacions i millores que es feren sense nous acorts o consensos i que paulatinament conduïren a una profunda unificació en el català en l'àmbit ortogràfic, gramatical, morfològic, sintàctic i lèxic, un procés companyat d'un projecte ideològic d'unificació cultural i inclús política en Catalunya que provocà un conflicte llingüístic, cultural i social que dividí a la societat valenciana, creant profundes ferides que encara no s'han tancat i impeding una normalisació llingüística en els primers anys de democràcia. Este procés catalanisadors fon denunciat pel prestigiós escriptor Miquel Adlert Noguerol en el seu llibre de 1977 *En Defensa de la Llengua Valenciana*, a on posava unes bases per a la revalencianisació de la llengua.

La Real Acadèmia de Cultura Valenciana, que havia firmat les normes del 32 quan era Centre de Cultura Valenciana, elaborà en 1979 des de la seua Secció de Llengua i Lliteratura, tenint com a referents principals l'obra de M. Adlert Noguerol i la de Ll. Fullana, una nova ortografia valenciana que suponia una superació i millora de les normes del 32. Esta ortografia fon seguida per Lo Rat Penat, que en els seu moment també firmà les normes del 32, en les seues publicacions i els seus Cursos de Llengua i Lliteratura Valenciana, i tingué una adhesió popular per part de personalitats i institucions en un acte celebrat en El Puig el set de març de 1981.

Esta ortografia acadèmica fon oficialisada i publicada per la Secretaria General Tècnica de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana i en ella es publicà –en el Diari Oficial de La Generalitat Valenciana– l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana; també es redactaren en ella els primers llibres de text per a l'ensenyança del valencià. En l'arribada al Govern de la Generalitat del Partit Socialiste Obrer Espanyol (PSOE) impongué, sense cap de consens, la normativa catalana, afirmant que utilisava les normes del 32, i el conflicte s'agreuja. Durant varies legislatures el govern socialiste utilisà la normativa catalana pero, conscient del conflicte i la polèmica, no es va decidir a fer-la oficial per llei ni a delegar en cap d'institució la potestat normativa. Al marge de l'oficialitat entitats culturals i socials, editorials, escriptors i partits polítics seguïren utilisant l'ortografia de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, que ha segut i és utilizada en ajuntaments i institucions governades pel valencianisme polític. L'Ajuntament de València en motiu del dia del llibre valencià de 1994

feu una edició de deumil eixemplars de l'ortografia de la RACV i de la seua Documentació Formal de l'Ortografia de la Llengua Valenciana.

Este conflicte s'ha intentat resoldre en la creació, per part dels partits polítics majoritaris en 1998 –Partit Popular i PSOE–, d'una nova acadèmia –l'Acadèmia Valenciana de la Llengua– que té per llei potestat en matèria normativa i que, desoïnt les propostes de les institucions i entitats valencianistes, ignorant el sentir majoritari del poble valencià, l'Estatut d'Autonomia i la pròpia Llei de Creació de l'AVL, ha oficialisat l'ortografia catalana de l'Institut d'Estudis Catalans per al valencià, dialectalisant-lo i aplicant un criteri de convergència en el català en l'àmbit morfològic i lèxic per a anexionar ad ell el valencià. Evidentment el conflicte, que pareix resolt a nivell “oficial”, no ho està, ni molt manco, en la realitat.

Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV.

ORTOGRAFIA DE LA LENGUA VALENCIANA

Real Acadèmia de Cultura Valenciana

Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes

VALÈNCIA

2005

I - EL NOM DE LES LLETRES

1. L'ALFABET

En valencià l'alfabet consonàntic és el següent:

b,	<i>be o be alta</i>
c,	<i>ce</i>
ch,	<i>che</i>
ç,	<i>ce trencada</i>
d,	<i>de</i>
f,	<i>e fe</i>
g,	<i>ge</i>
h,	<i>haig</i>
j,	<i>jota</i>
k,	<i>ca</i>
l,	<i>ele</i>
ll,	<i>elle</i>
m,	<i>eme</i>
n,	<i>ene</i>
ny,	<i>enye</i>
p,	<i>pe</i>
q,	<i>cu</i>
r,	<i>ere</i>
rr,	<i>erre</i>
s,	<i>esse</i>
t,	<i>te</i>
v,	<i>ve o ve baixa</i>
w,	<i>ve doble</i>
x,	<i>xe o equis</i>
y,	<i>i grega</i>
z,	<i>zeta</i>

En valencià el sistema vocàlic és el següent:

a	‘sal’
ɛ	tancada de ‘fe’
e	oberta de ‘mel’

i	‘pi
ɸ	tancada de ‘dos’
ɸ	oberta de ‘por’
u	‘tu’

II - ORTOGRAFIA DE B I P

1. GRAFIA I SÒ

La grafia *b* representa un sò bilabial sonor. La seua notació fonètica és [b]. També pot presentar un sò fricatiu quan va entre vocals, per eixemple: *corbella*, *abort*; en este cas la seua transcripció es [b̥].

Ocasionalment s’ensordix, donant una *p* fonètica, [p], quan va davant d’una consonant sorda, aixina ocorre en paraules com: *obtindre*, *dissabte*; convé tindre en conte açò per a escriure correctament.

El correlat sort de la *b* és el sò bilabial oclusiu sort, representat ortogràficament per la *p* i que tanscrivim fonèticament [p].

Este sò pot desaparèixer quan parlem, sobre tot entre una *m* i una *s*: *camp*s, *rellamp*s (pronunciat *cams*, *rellams*). En algunes ocasions pot articular-se com una *b* quan vaja seguit de consonant sonora o vocal: *hipnòtic*, *cap ací* (pronunciat *ibnòtic*, *cab ací*). Este emmudiment i sonorissació de la *p* no són acceptables en una pronunciació formal.

2. ESCRITURA DE B

2.1 S’escriu b:

a) En posició inicial i interior de paraula, no en final: *bossa*, *bassa*, *acabar*, *embenat*.

Excepte en la preposició arcaica *ab*, substituïda en tots els usos per la preposició *en*.

b) En els prefixos *ab*, *abs*, *ob*, *sub*, *subs*: *absència*, *abdicar*, *abstinència*, *abstraure*, *obturar*, *obtindre*, *obstruir*, *obstaculisar*, *subdivisió*, *subvertir*, *substantiu*, *subscriure*.

c) En les paraules escomençades pels prefixos *bi*, *ben*, *bene*: *bisexual*, *bisilàbic*, *benamat*, *benfet*, *benefici*, *benefactor*.

d) Davant de *t*, pronunciada com una *p*, en algunes paraules com: *dissabte, dubte, dubtar, sobte, subtil*.

Encara que també pot aparèixer una *p* davant de *t*. Cal no confondre estos casos en els prefixos indicats en l'apartat *b*:

òptica, optimisme, apte, optar.

e) Davant de *d* en paraules com: *cabdell, hebdómada*

f) Darrere de *m*: *tombar, umbràcul, embenar.*

Excepte: *tramvia, duumvir, triumvir,...* i quan es tracte del prefix *circum-*:

circumvalació, circumvolució

g) En les terminacions en *-ble* (*-able, -ible, -uble*), *-bunt, -bilitat*, i en l'infix *-bil-*:

lloable, temible, voluble, meditabunt, viabilitat, amabilíssim.

Excepte: *civilitat*, derivat de *civil* i *movilitat*, derivat de *mòvil*.

h) Davant de *r* i *l*, sempre que pertanyi a la mateixa sílaba; es tracta dels grups consonàntics *br* i *bl*:

cabra, sobra, poble, blau, bramar.

i) En les paraules acabades en *-buir*: *atribuir, retribuir, contribuir.*

j) En derivats de paraules acabades en *p*:

llop: lloba, llobet

adop: adobar, adobada

calp: calba, calbet

verp: verbal, verboide

Jacop: jacobí, jacobiniste

Sogorp: sogorbí

corp: corba, encorbar, corbat.

Encara que hi ha molts casos a on la *p* es conserva:

glop: glopada, glopejar
serp: serpetar, serpejar
camp: campejar, acampar
colp: colpejar, colpet

3. ESCRITURA DE P

3.1 S'escriu p:

- a) En inicial, interior i final de paraula: *pantaix, captar, llépol, recepta, cep*.
- b) Darrere de *m*: *empeltar, importar, impondre, mamprendre*.
- c) Darrere del prefix *ben-*: *benparlat*.
- d) En les terminacions *-fop* i *-sílap*, encara que els derivats o unes atres paraules de la mateixa família transformen la *p* en *b*:
xenòfop, pero *xenofòbia, xenòfoba; bisílap*, pero *bisílaba, bisilàbic*.
- e) Davant de *t* generalment: *acceptat, captar, concepte*.
- f) En final de paraula quan vaja entre *m* i *s*: *temps, camps, contratemps, corromps*.
- g) En final de paraula, encara que en els derivats es transforme en *b*:

calp	calba
superp	supèrbia
cup	cúbic

o es conserve:

cep	cepet
colp	colpejar

h) És correcta la supressió de la *p* en paraules com *escriptor* i derivats, si be en uns altres casos similars es conserva (*p + t*):

recepta, concepte, apte, òptic.

i) És correcta l'escritura de *n + t / n + c*, en lloc dels grups triconsonàntics originaris, *mpt/mpc*, en paraules com:

assunt i no *assumpt*

exent i no *exempt*

redenció i no *redempció*

conte i no *compte*

tentar i no *temptar*

síntoma i no *síмптоa*

j) Els grups triconsonàntics dels quals la *p* forma part apareixen en paraules molt cultes o llatínismes, pertanyents, en molts casos, a nivells especialitzats de la llengua o de la ciència:

MPT: *impromptu*

MPS: *metempsicosis*

III - ORTOGRAFIA DE *s / ss / c / ç*

1. **Grafia i sò de *s / ss / c / ç***

El sò [s], alveolar sibilant sort, es representa en valencià per quatre grafies: *s*, *ss*, *c*, *ç*. Estes són les posicions o llocs a on apareix cada grafia:

a) *s* - inicial de paraula: *sabata, sorprendre, servici*

- interior darrere de consonant: *pansa, dacsà*

- interior intervocàlica, darrere d'un prefix que acabe en vocal:

antesala, asimètric, contrasagell, presupost.

b) *ss* - interior entre vocals: *pressió, massa.*

c) *c* - inicial o interior, sempre que vaja seguida de *e, i*: *cendrer, francès, places, cinc, accident, felicitat.*

d) *ç* - interior de paraula, sempre que en derivar faça *ç* o *c*:

infeliç: infeliços, infelicitat

audaç: audaços, audàcia

comerç: comerços, comerciant

La -s final, o interior -s-, pot transformar-se en sonora [z], en contacte en la vocal o consonant sonora següents: *esgarrany, des d'ahir* (pronunciant la s sonora)

Per a l'escritura d'este sò se seguix, com a norma general i en els casos certs, el criteri següent:

LLATÍ	VALENCIÀ
C+E, I	c/ç
T+E, I	c/ç
CH+E, I	c/ç
QU+E, I	c/ç

Unes atres etimologies no llatines es grafien en s/ss.

2. ESCRITURA DE S

2.1 S'escriu s:

a) En inicial de paraula, darrere de consonant i en final: *suro, sucar, bàlsem, conversar, furs, mas.*

b) Entre vocals, quan vaja darrere d'un prefix acabat en vocal be siga d'orige llatí o grec. La pronunciació és de esse sorda:

- prefixos llatins:

ANTE: *antesala*

BI/BIS: *bisecció, bisemanal*

CONTRA: *contrasentit*

SOBRE: *sobreseïment, sobresou*

SUPRA: *suprasensible*

TRI: *trisacàrit, trisecció*

UNI: *unisexual, uníson*

- prefixos grecs :

a (negació): *asèpsia, asincronisme*

anti: *antisemita, antisèptic, antisocial*

di/dis (significant *dos* o *trastorn*): *disèpal, disúria, disenteria*

hipo: *hiposulfat, hiposulfurós*

mono: *monosil·làbic, monosépal*

para: *parasíntesis, parasístole*

penta: *pentasil·làbic*

tetra: *tetrasil·làbic*

c) En el prefix *trans-*, quan vaja seguit d'una paraula que comente per una *s*:

transsubstanciació (del llatí eclesiàstic *transsubstantiatio*)

transuar (de *trans* + *suar*)

transunt (del llatí *transumptus*)

3. ESCRITURA DE SS

3.1 S'escriu ss:

a) Entre vocals:

travessa, missa, vassall, necessari, sessió.

b) En les paraules que escomencen per *a + s + vocal*, sempre que esta *a* no funcione com un prefix negatiu:

assistència, assimilar, associar, assessorar.

c) En les paraules formades pels prefixos *des-* o *dis-* i una paraula que tinga per inicial una *s*. Estos prefixos indiquen: oposició-contrarietat, origen-procedència i extensió-separació:

dessalar, dessucar, dessuar, dissecció, dissenyar, dissolució

d) En el sufix *-íssim* (femení i plurals també):

rectíssim, pleníssima, blanquíssims, rogíssimes.

Pero en la terminació *-èsim* (distinta a la que estem tractant) s'escriu solament una esse:

centèsim, deumilèsim.

e) En paraules com les següents, en els seus derivats o que pertanyuen a la mateixa família (substantius, adjectius o verps):

- agressió, agressor, congressiste, disgressió, ingressar, ingressos, progressar, regressió, transgressor.
- bessó, bessona, bessonada, abessonar.
- cassar, cassació, fracassar, fracassos.
- cessió, cessar, accessible, accessos, accessori, inaccessible, antecessor, concessió, concessionari, excessiu, incessable, intercessor, predecessor, processó, processat, recessió, successos, successor.
- classe, classificar, clàssic, classificació.
- (colós) colossos, colossal, colossalisme.
- confessar, confessió, professar, professió, professor.
- (cras) crassa, crassitut.
- escissió, rescissió, abscissa.
- (espés) espessa, espessos, espessar, desespessar.
- (ser) essència, interessar, interessos, desinteressar.
- fossa, fosser, fossar, fòssil, fossilisar.
- (gros) grossos, grossor, grossària.
- massa, massage, massificar.
- missa, comissió, dimissió, admissió, transmissió.
- necessari, necessitar, innecessari.
- (os) ossos, ossificar.
- passar, passara, passejar, passiu, impassible.
- possible, possibilitar, possessiu, possessionar.
- (ros) rossa, rossejar.
- (tos) tosseta, tossir.
- vassall, vassallage, avassallar.

f) En paraules que assimilen el grup llatí *rs* a *ss*:

(BURSA) *bossa*

(CURSU) *cossari*

(DORSU) *dos, endossar*
(MORSU) *mòs, mossegar, mossos*
(VERSU) *travessar, travessa, travesser*

g) En paraules d'etimologia no llatina com:

Alcàsser
Almàssera
alficòs: alficossos, alficossera
arròs: arrossos, arrosser
cafís: cafissos
tramús: tramussos
tros: trossos, trossejar

h) En final de paraula no apareix mai, pero podem trabar que en els derivats es duplique o es conserve simple, segons les regles de formació del femení i del plural que es troben en la gramàtica:

gros: grossa
tramús: tramussos
pereós: pereosa, pereoses
més: mesos

4. ESCRITURA DE C

4.1 S'escriu c:

a) En inicial i interior de paraula davant de les vocals *e, i*:

cent, necessari, cinquanta, posició...

En final de paraula, per al sò que estem tractant [s], s'usa la *ç*, mai la *c* que sonaria [k]: *feliç, comerç*.

b) En les terminacions *-anci, -ància, -ència*:

ranci, Constanci, elegància, abundància, residència, excelència.

Excepte: *València*

c) En les terminacions *-ici, -ícia, -ície*:

edifici, servici, avarícia, justícia, calvicie, superfície

d) En les terminacions *-aci, -àcia*:

Ignaci, prefaci, Horaci, desgràcia, Alsàcia, democràcia, farmàcia

Excepte: *Atanasi, gimnasi, Anastasi, potasi, antonomàsia, Àsia, Atanàsia, Eufràsia, paranomàsia, eutanàsia.*

e) En l'acabament *-ció*; pero cal tindre en conte la possibilitat d'escriure *-sió / -ssió*. Per ad estos casos convé consultar les regles sobre *s* i *ss*:

acceptació, aplicació, condició, votació

f) En paraules de la mateixa família podem trobar alternances entre *c/ç*, depenent únicament de la vocal següent. No mai es produirà una alternança entre *c / ç* i *s / ss*:

forcejar, forçut, força

dolcea, endolcir, dolç, dolçor

cacera, caça, caçador

calcer, calceta, calça, calçar

capacitat, capaç, capaços

g) En interior de paraula, formant part dels grups consonàntics heterosilàbics següents:

- CC, pronunciat [ks]

abstracció	afecció	ficcio	satisfacció
accedir	calefacció	aflicció	seducció
accelerar	cocció	inspecció	succés
accent	conducció	predicció	succeir
acceptar	direcció	producció	transacció
accident	diccionari	proyecció	extracció
acció	deducció	refracció	restricció

- PC, pronunciat [ps]

accepció, concepció, excepció, opció, recepció

- SC, pronunciat [ss]

abscissa, ascens, ascensió, asceta, discernir, disciplina, consciència, escena, escenari, escèptic, fasciste, suscitar

- XC, pronunciat [ks]

excedència, excedir, excel·lència, excelent, excels, excèntric, excepció, excepte, excés, excessiu, excitar

5. ESCRITURA DE Ç

5.1 S'escriu ç

a) En interior de paraula seguida de les vocals *a, o, u*, i en final quan els derivats porten *c* o *ç*:

alçar, alçària, llançar, açò, veloços, vençut, forçut, tenaç (tenaços, tenacitat), feliç (feliços, felicitat)

b) En les terminacions *-ança, -ença*:

ensenyança, esperança, lloança, renaixença, coneixença

Excepte en unes atres paraules, que s'escriuen en *s*, perque no es tracta d' esta terminació:

ansa, cansa, dansa, descansa, defensa, ofensa, pensa.

c) En els adjectius de tres terminacions (una per al singular i dos per al plural) acabats en el sò de [s]. El singular i el plural masculí porten *ç*, mentres que el plural femení porta *c*:

atroç, audaç, capaç, contumaç, eficaç, feraç, feliç, feroç, incapaç, ineficaç, infeliç, loquaç, mordaç, perspicaç, rapaç, sagaç, suspicaç, tenaç, veloç

atroç: atroços, atroces

audaç: audaços, audaces

feliç: feliços, felices

d) En els derivats en *-uçar* i *-uçó*

esbатуçar, engатуçar, escabuçó

e) En els sufixos *-aç, -iç, -uç*, que indiquen augment, despectivitat, implicació o propietat:

gran: grandaç, grandaça, grandaços (grandaces)

ma: manaça (manaces)

groc: groguiç, groguiça, groguiços (groguiçes)

ferro: ferriç, ferriça, ferriços (ferrices)

canya: canyiç, canyiços

pa: paniç, paniços

palla: palluç, palluços, pallaça (pallices)

pobre: pobruç, pobruça, pobruços (pobruces)

i aixina una sèrie de paraules que porten estos sufixos en la seua forma masculina o femenina: *fogaça, gentuça, menjuça, pastiç, hortaliaça, pellica, rabaça*; tenint present que usarem la ç quan es tracte d'estos sufixos, pero no quan es tracte de paraules primitives que porten ya estes terminacions com: *tassa, bassa, missa, matís, tramús*.

IV - ORTOGRAFIA DE S / Z

1. GRAFIA I SÒ DE S/Z

Les grafies de s i z representen el sò alveolar fricatiu sonar, fonèticament [z]. Hi ha casos en els quals una s sorda pot convertir-se en sonora; açò ocorre quan està en contacte en un sò sonar, be siga vocàlic, be siga consonàntic: *els dura, des velar*. Ara tractarem en quines posicions apareix cada grafia:

a) La s apareix en posició intervocàlica: *guisar, desori*.

b) La z apareix en qualsevol posició excepte en final de paraula: *zero, onze, amazona, zoomorf*.

2. ESCRITURA DE S

2.1 S'escriu s:

a) En interior de paraula entre vocals: *casa, cosir, rosari, visitar*.

b) En els prefixos *des-* i *dis-* seguits de vocal, haig o consonant sonora:

desaiguar, desheretar, desviure, dismenorrea, disgust.

c) En els participis dels verps que no la duguen en l'infinitiu:

encendre: encés, encesa, encesos, enceses

remetre: remés, remesa, remesos, remeses

estendre: estés, estesa, estesos, esteses

d) En els gentilicis acabats en -s:

finlandés, finlandesa, finlandesos, finlandeses

anglés, anglesa, anglesos, angleses

andalús, andalusa, andalusos, andaluses

Excepte en:

suís, suïssa, suïssos, suïsses

rus, russa, russos, russes

e) En el femení del substantius que indiquen ofici, professió, dignitat, càrrec o títol

abat: abadesa, abadeses

princip: princesa, princeses

marqués: marquesa, marqueses

deu: deesa, deeses

sastre: sastresa, sastreses

comte: comtesa, comteses

f) En el masculí plural i en el femení, singular i plural, del adjectius acabats en -ós:

(fil) filós: filosa, filosos, filoses

(glòria) gloriós: gloriosa, gloriosos, glorioses

(honra) honrós: honrosa, honrosos, honroses

(suc) sucós: sucosa, sucosos, sucoses

(veri) verinós: verinosa, verinosos, verinoses

(voluntat) voluntariós: voluntariosa, voluntariosos, voluntarioses

2.2 S'escriu z:

a) En inicial de paraula:

zel, zero, zinc, zeta, zona

b) En interior de paraula:

colze, onze, dotze, tretze, donzella, benzina, trapezi, amazona, senzill, setze

c) En el prefix *zoo-*:

zoofília, zoologia, zoomorf, zootècnia, zoòfit

d) En els sufixos *-zoari, -zoic* i *-zou*:

protozoari, paleozoic, mesozoic, protozou, mesozou

V - ORTOGRAFIA DE *c/q/qu/k/ch*

1. GRAFIA I SÒ

Les grafies de *c, q, k*, i els dígrafs *qu* i *ch*, representen el mateix sò; es tracta del sò velar, oclusiu, sort, que fonèticament es representa per [k]. No obstant, cadascú dels dígrafs i de les grafies apareixen en determinades circumstàncies com vorem:

a) La *c* apareix en:

- inicial davant de *a, o, u*: *casa, córrer, cuc*.
- interior, intervocàlica o darrere de consonant, seguida de *a, o, u*: *tacar, acurtar, penca, discussió*.
- final de paraula: *tinc, prec*.

b) La *q* apareix en:

- inicial davant de *u*, i seguida de les vocals *a, o*: *quatre, quòrum*.
- en interior, intervocàlica o darrere de consonant, seguida de *a, o*: *equador, aquós, enquadrar*.

c) La *k* apareix en:

- qualsevol posició, però a soles en paraules d'orige no llatí: *kàiser, kantia, York, troskiste*.

d) El dígraf *qu* apareix en:

- inicial davant de *e, i*: *queixa, quimera*
- interior, intervocàlica o darrere de consonant, seguida de *e, i*: *aquell, equivocar, enquestar, inquietar*.

Si la *u* s'ha de pronunciar durà dièresis *ü* (qü): *eqüestre, obliquitat*

e) El dígraf «ch» apareix en:

- final de paraula i com a excepció:

*Alberich, Bosch, Lluch, Doménech,
Albuixech, March, Benlloch, Albiach.*

2. ESCRITURA DE C

2.1 S'escriu c:

a) En inicial i interior de paraula, sempre que darrere vagen les vocals *a, o, u*:

coure, caure, culpar, incapaç, acollar, inculpar

b) En els grups consonàntics tautosil·làbics *cr* i *cl*:

clau, cremar, inclòs, malcregut

c) En final de paraula, si be s'ha de tindre present que en derivar pot conservar-se o transformar-se en *-qu-* per a mantindre el sò; en este cas portarà darrere les vocals *e* o *i*:

sec: seca, secà, sequetat, sequia...

poc: poca, poquet, poquea...

fosc: fosca, foscòr, fosques...

Esta regla és aplicable als femenins plurals dels substantius i adjectius acabats en *-ca*:

tenca: tenques

taca: taques

blanca: blanques

brusca: brusques

d) En final de paraula, tenint en conte que la derivació pot mantindre o canviar-la per *g* (davant de *a, o, u*) o per *gu* (davant de *e, i*):

amic: amics, amiga, amigues

fanc: fangós, fanguer

groc: groga, grogor, groguenc

e) En les terminacions masculines de les paraules acabades en:

-fec: antropòfec, antropòfecs

-fuc: febrífuc, febrífucs

- lec*: teòlec, teòlecs
- goc*: demagog, demagocs
- turc*: dramaturc, dramatures

Pero, s'escriura *g* o *gu* en les formes femenines i en els atres derivats:

- antropófaga, antropófagues, antropofàgia
- febrífuga, febrífugues
- teòloga, teòlogues, teologia
- demagoga, demagogues, demagògia
- dramaturga, dramaturgues, dramaturgia

f) En els adjectius: *conspicu*, *inocu*, *perspicu*, *promiscu* i *vacu*, que tenen la següent darivació:

- *conspicu*: *conspícua*, *conspicus*, *conspícues*, *conspícuament*, *conspicuïtat*.
- *inocu*: *inòcua*, *inocus*, *inòcues*, *inòcuament*, *inocuïtat*.
- *perspicu*: *perspícua*, *perspicus*, *perspícues*, *perspícuament*, *perspicuïtat*.
- *promiscu*: *promíscua*, *promiscus*, *promíscues*, *promiscuïtat*, *promíscuament*, *promiscuar*.
- *vacu*: *vàcua*, *vacus*, *vàcues*, *vacuïtat*, *evacuar*, *evacuació*.

Les combinacions *c + u + a / e / i* són bisilàbiques i es pronuncien: *i-nò-cu-a*, *i-nò-cu-es*, *i-no-cu-ï-tat*.

g) En els adjectius *inicu*, *oblicu*, *propincu*, que presenten la següent derivació:

- inicu*: *iniqua*, *inicus*, *iniquès*, *iniquament*, *iniquïtat*.
- oblicu*: *obliqua*, *oblicus*, *obliquès*, *obliquament*, *obliquïtat*, *obliquar*.
- propincu*: *propinqua*, *propincus*, *propinquès*, *propinquïtat*.

Les combincions *q + u/ü + a/e/i* són monosilàbiques i es pronuncien: *o-bli-qua*, *o-bli-qües*, *-o-bli-qüi-tat*.

h) En interior de paraula, formant part dels grups heterosilàbics següents:

- CC: *acció*, *dicció*, *accent*, *accidental*, *acceptació*... pronunciat [ks]
- CD: *anècdota*, *anecdòtic*, *sinèdoque*... pronunciat [gd]
- CM: *dracma*, *acmeit* ... pronunciat [gm]

CS: *sacseig, dacsar, facsímil...* pronunciat [ks]

CZ: *eczema, eczematós...* pronunciat [gz]

CT: *actuar, pacte, tractar, octubre...* pronunciat [kt]

CN: *tèctic, aràcnits, icnografia, estricnina...* pronunciat [gn], encara que també es pot pronunciar [nn] / [kn].

3. ESCRITURA DE Q / QU

3.1 S'escriu q:

a) Davant de *u*, en inicial i interior de paraula, seguida de *a*, *o*:

quallar, quaranta, quocient, quota, equànim, equatorial, aquós

Excepte: *vàcua, perspícua, ...*

b) En el femení singular dels adjectius: *oblicu, inicu, propincu, ...*

3.2 S'escriu qu:

a) En inicial i interior de paraula quan vagen darrere les vocals *e*, *i*:

queixa, quixal, aquelles, sequiol

b) En el femení plural dels substantius i adjectius acabats en *-ca*:

tanca: tanques

placa: plaques

fosca: fosques

blanca: blanques

c) Quan la *u* d'este dígraf (qu) vaja seguida de *e*, *i*, i l'hajam de pronunciar, li posarem dièresis:

freqüent, conseqüència, pasqües, obliquïtat, aquífer.

Hem de recordar que estes combinacions *q + ü + e / i* són monosil·làbiques: *fre-qüent, con-se-qüen-ci-a, pas-qües...*

4. ESCRITURA DE K

4.1 S'escriu k:

a) En paraules d'orige estranger i noms tècnics de diversa procedència:

kàiser	kirieleison
kantià	kurchatovi
kantisme	kèlvin
kàrstic	York
knut	krausisme
krausiste	...

b) En els composts del prefix *kilo-*:

kilómetro, kilógram ...

Encara que és recomanable l'escritura d'estes paraules en *qu*: *quilómetro, quilógram*, com es fa en uns altres casos, adaptant la fonètica a les grafies existents com ha ocorregut en: *caolí, curt, quiste, ...*

5. ESCRITURA DE CH

5.1 S'escriu ch:

a) En els antropònims i topònims que mantenen esta grafia per tradició:

Estruch, March, Blanch, Albiach, Bosch, Doménech, Broch, Benlloch, Alberich, Albuixech, Torre d'En Doménech...

En tots estos casos la *ch* es pronuncia [k] i no [č], com fan alguns que desconeixen la fonètica valenciana d'estes paraules.

VI - ORTOGRAFIA DE CH/ IG/ G

1. GRAFIA I SÒ DE CH / IG / G

El sò [č], palatal africacat sort, està representat en la llengua valenciana pels dígrafs *ch* i *-ig*, ademés de la grafia simple *-g*. A soles s'ha de tindre en conte el lloc de cada u en la paraula. Aixina, la *ch* pot aparéixer en qualsevol posició (excepte en posició final que sona [k]): *chapalló, chafar, puncha, porchada*; deixant la *-ig* i *-g* per a final de paraula: *maig, veig, raig, mig, Escrig*.

2. ESCRITURA DE CH

2.1 S'escriu ch:

a) En inicial i interior de paraula: *chufa, chiular, chulla, bachiller, archiu, puncha...*

Apareix també en posició final de paraula representant el sò [k] en llinages i topònims: *Broch, Alberich*. En este cas no mai es pronuncia com a [č].

b) En els derivats d'algunes paraules que acaben en *-ig* o *-g*:

caprig: *caprichos, caprichós, caprichosament...*

gavaig: gavachos, gavachet...

campeig: campechos...

cartuig: cartuchos, cartuchera...

empaig: empachar, empachat...

despaig: despachos, despachar...

escabeig: escabechina, escabechar...

S'ha de tindre present que la majoria de les paraules que acaben en *-ig*, *-g* deriven en *g* o *j*, segons els casos, com vorem més avant:

lleig: lleja, llejos, lleges

mig: mija, mijos, miges

3. ESCRITURA DE -IG

3.1 S'escriu -ig:

a) En final de paraula, darrere de les vocals *a, e, o, u*:

maig, vaig, lleig, veig, roig, goig, fuig, El Puig.

En estos casos el dígraf *-ig* sona [č], no s'ha de llegir ni pronunciar la *-i-*.

La derivació pot fer-se en *j* o en *g*, segons la vocal següent:

roig: roja, rojor, roges

lleig: lleja, lleges, llegea

estoig: estoget, estojos, estojas

garaig: garaget, garajos

Per als casos en els quals la derivació és *ch*, vore l'ortografia de la *ch*, apartat *b*.

b) En final de paraula, darrere de consonant, en unes poques paraules, totes elles topònims:

Elig, Barig, Borig (alqueria del terme de Cullera), Garig (castell i vila, Bolulla, Alacant), Berig (coves de Borriol, Castelló), Felig (alqueria entre Vilamarchant i Benaguasil).

Per excepció es pronuncia la *i* del dígraf *ig* en: *Càlig i Tírig*.

c) En el present del subjuntiu dels verbs purs del tercer grup acabats en *-gir*: *afegir, afligir, fregir, fugir, llegir, i regir*, que segueixen este model:

afigga i no afixga / afixca
afiggues i no afixgues / efixques
afigga i no afixga / afixca
afiggam i no afixgam / afixcam
afiggau i no afixgau / afixcau
afigguen i no afixguen / afixquen

4. ESCRITURA DE -G

4.1 S'escriu -g:

Solament en final de paraula quan vaja precedida d'una *i* tònica: *mig, desig, llig, rig, frig, trepig*.

Els derivats s'escriuen en *g* i en *j* segons la vocal que vaja darrere:

mig: miger, mijana
desig: desiget, desijar, desijós

VII - ORTOGRAFIA DE D / T

1. GRAFIA I SÒ DE D / T

Les grafies *t* i *d* corresponen a la fonètica dels sons [t] dentoalveolar oclusiu sort i [d] dentoalveolar oclusiu sonor. En algun cas, per fonètica sintàctica, la *-t* final de paraula pot

sonoritzar-se per estar en contacte en un sò sonor, be siga vocàlic, be siga consonàntic, pero la grafia es manté.

Les dos grafies poden aparéixer en qualsevol posició de la paraula, excepte la *d* que no la trobem mai en final absolut, encara que paraules de la mateixa família tinguen *d* en lloc de *t*.

2. ESCRITURA DE D

2.1 S'escriu d:

a) En el prefix llatí *ad*: *adjudicar, admirar, admetre, advertir*.

No s'ha de confondre este prefix en *-at* d'unes atres paraules gregues, en les quals la *t* sol pronunciar-se *d* per estar en contacte en consonant sonora; açò ocorre en: *atles, atlàntic, atlantisme, atlètic, atleta, atmòsfera, atmosfèric, atletisme, atlant, ...*

b) Els participis dels verps canvien la *t* del masculí singular per una *d* en el femení -singular i plural-:

tancat: tancada, tancades, pero tancats (masculí plural)

begut: beguda, begudes, pero beguts (masculí plural)

llegit: llegida, llegides, pero llegits (masculí plural)

Excepte absoldre, que fa: *absolt, absoluta, absolts, absoltes*, i uns atres verps com: *moldre, còure, dir, dur, escriure, fer, riure, traure, vore, estrényer, cobrir, morir, obrir, ...*

c) En el grup tautosilàbic *dr* : *dragó, drapada, perdre, lladre*.

d) En molts substantius i adjectius, el masculí (en singular i en plural) presenta una *t*, pero el femení (en singular i en plural) i els derivats poden dur una *d* (vore regles de la *t*).

3. ESCRITURA DE T

3.1 S'escriu t:

a) En la terminació *-bunt* (en masculí singular i plural):

moribunt, moribunts, pero moribunda, moribundes

tremebunt, tremebunts, pero tremebunda, tremebundes

nauseabunt, nauseabunts, pero nauseabunda, nauseabundes

meditabunt, meditabunts, pero meditabunda, meditabundes

b) En el masculí singular i plural de les terminacions *-ant*, *-ent* i *-unt*:

educant, educants, pero educanda, educandes
reverent, reverents, pero reverenda, reverendes
estupent, estupents, pero estupenda, estupendes
fecunt, fecunts, pero fecunda, fecundes
iracunt, iracunts, pero iracunda, iracundes
examinant, examinants, pero examinanda, examinandes

c) En els substantius femenins acabats en *-etut* i *-itut*: *inquietut, inquietuts, matsuetut, magnitut, vicisitut, vicisituts*.

d) En el masculí singular i plural de molts substantius i adjectius, encara que en el femení i en la derivació canvien la *t* per una *d*:

buit, buits, pero buidar, buidor, buidament
amat, amats, pero amada, amador

e) En les paraules planes acabades en vocal + *t*, encara que la derivació pugui transformar la *t* en *d*:

àcit, àcits, pero àcida, àcides, acidea
àrit, àrits, pero àrida, aridea
òxit, òxits, pero oxidar, oxidació
aràcnit, aràcnits, pero aràcnida, aràcnides

f) En el grup tautosil·làbic *tr*: *tríptic, tremolar, atraure, batre, treball, entropeçó, truc*.

g) En grups heterosil·làbics com:

TL: *atlètic, atlant*.
TM: *atmòsfera, setmesí*.
TN: *ètnic*.
TZ: *dotze, setze, tretze, betzo*.

VIII - ORTOGRAFIA DE F / V

1. GRAFIA I SÒ DE F / V

El sò labiodental fricatiu sonor [v] està representat per la grafia [v] en qualsevol posició. S'ha de dir que la distinció respecte a la *b*, bilabial oclusiva sonora, es fa en la major part del territori de parla valenciana; és, per tant, norma fonètica la distinció entre els dos sons.

Per una altra banda, la *f* grafia el sò labiodental fricatiu sort que pot aparéixer en qualsevol posició, inclosa la final, mentres que la seua parella, la *v* [v], a soles es presenta en inicial i interior, però no en final absolut. Pot donar-se el canvi de *-f > -v-* en la derivació de paraules dins de la mateixa família: *serf, serva, servitut*.

2. ESCRITURA DE F

2.1 S'escriu f:

a) En inicial, interior i final de paraula: *farda, finestra, fòra, forat, aforrar, galfí, tuf, baf*.

Hi ha algunes paraules que en derivar transformen la *-f* final en *-v-*:

serf però *serva, servir, servitut, servicial*

b) En els grups consonàntics tautosil·làbics *fr* i *fl*: *fret, flama, nafra, afluixar*.

c) Darrere de *n*, quan esta forme part dels prefixos *con-*, *en-*, *in-*: *conformar, enfilat, infondre*.

d) Darrere de *m*, en el prefix *circum-*: *circumferència, circumflex*.

e) Darrere de *m*, en moltes paraules d'orige grec o grec-llatí, com per exemple:

amfibi, amfibia, amfibòlia, amfibologia, amfibològic, amfiteatre, amfitrió, àmfora, emfàtic, emfisema, emfimatosis, emfiteusis, emfitèutic, limfia, limfàtic, limfatisme, nimfa, nimfal, nimfomania, paranimf, simfonia, simfònic, simfoniste, símfisis, triumf, triumfal, triumfador, triumfament, triumfant, triumfar...

3. ESCRITURA DE V

3.1 S'escriu v:

a) En qualsevol posició de la paraula, excepte en final: *viage, vot, envidar, invocar, avís, oval*

b) Darrere de *n*, en els prefixos *con-*, *en-*, *in-*: *convidar, enverinar, involurar*.

c) Generalment no sol aparéixer darrere de *m*, excepte quan es tracta de prefix *circum-* i d'unes atres paraules de procedència diversa:

circumvolució, circumvalació, duumvir, triumvir, triumvirat, tramvia, tramvier ...

d) En alguns derivats de paraules acabades en *f* (V. F, apartat a).

e) Darrere dels prefixos *ad-*, *sub-*, *trans-* / *tra-*:

advertir, advocat, subvencio, subvertir, transvers, transversal, travestir, travessa.

f) En les formes del verb *haver* (o *haure*) quan presenten el sò de [v]: *havem, haveu, havia, havies...*

g) En les terminacions del pretèrit imperfecte d'indicatiu dels verbs del primer grup (acabats en -ar): *torcava, torcaves, torcava, torcàvem, torcàveu, torcaven.*

h) En el present (primera i segona persones de plural) i imperfecte (totes les persones) d'indicatiu d'alguns verbs acabats en *-eure, -ure, -oure*, com *deure, beure, viure, escriure, moure*:

vivim, viviu (present)

vivia, vivies, vivia, vivíem, vivíeu, vivien (imperfecte)

i) En les formes del femení, singular i plural, dels adjectius acabats en *-au, -iu, -ou*:

brau → brava, braves, pero braus

actiu → activa, actives, pero actius

nou → nova, noves, pero nous

La terminació *-iu* no s'ha de confondre en la mateixa que apareix en els substantius i adjectius pero que té valor diminutiu, com passa en:

llibre → *llibriu*

chic → *chiquiu*

ya que este sufix no modifica la *u* en els derivats:

llibriu → *llibrius*

chiquiu → *chiquiua, chiquius, chiquiues*

j) En moltes paraules que el valencià té *v*, presenta el castellà una *b*; ací donem algunes:

advocat / *abogado*

bovo / *bobo*

alcova / *alcoba*

Gavarda / *Gabarda*

arrova / *arroba*

gavaig / *gabacho*

avet / *abeto*

gleva / *gleba*

avorrir / *aburrir*

govern / *gobierno*

avort / *aborto*

gravar / *grabar*

bava / *baba*

haver / *haber*

canvi / *cambio*

llavi / *labio*

caravela / *carabela*

núvol / *nube*

cascavell / *cascabel*

prova / *prueba*

covart / *cobarde*

arraval / *arrabal*

investir / *embestir*

rave / *rábano*

espavilat / *espabilado*

taverna / *taberna*

Esteve / *Esteban*

trava / *traba*

esvelt / *esbelto*

vermell / *bermejo*

fava / *haba*

verniç / *barniz*

IX - ORTOGRAFIA DE G / GU

I. GRAFIA I SÒ DE G / GU

La lletra *g* i el dígraf *gu* representen ortogràficament el sò [g], ve lar oclusiu sonor. Són grafies complementàries puix que mentres la *g* va seguida de les vocals *a, o, u*, el dígraf *gu* apareix sempre davant de *e, i*: *gamba, gos, guanyar, pegar, regolfada, disgustar* . La *g* presenta un sò fricatiu [g̞] quan està entre vocals. Ademés, per fonètica sintàctica, trobem que

una *-c* final de paraula es pronuncia com una *g* en contacte en vocal o consonant: *poc_lleig*, *rec_alt*.

2. ESCRITURA DE G

2.1 S'escriu g:

a) En inicial i interior de paraula, seguida de *a, o, u*:

gat, gossaera, gust, afalagar, agost, segur

En posició final sempre escriurem *c*.

b) En els grups consonàntics tautosilàbics *gr, gl*: *grau, agradar, glop, rogle*

c) En els derivats de paraules acabades en *-c* (s'ha de tindre en compte que el sò de [k] es manté en el masculí plural):

rec, recs, pero *regar, regadora*

castic, castics, pero *castigar, castigador*

fòc, fòcs, pero *foguer, foguera, foguejada*

antic, antics, pero *antiga, antigues, antigor*

*amarc, amarc*s, pero *amarga, amargor, amargar*

*llarc, llarc*s, pero *llarga, llargària, allargar*

d) En els grups consonàntics heterosilàbics següents:

GD: *amígdala, amigdalàcees, amigdalitis, magdalena, esma ragda*...

(per als casos de *c* + consonant, vore ortografia de la *c*).

GM: *segmentar, magma, dogma, fragment, sigma* ...

GN: *magnètic, benigne, ignorant, signe, ígneu* ...

3. ESCRITURA DE GU

3.1 S'escriu gu:

a) En inicial i interior de paraula, sempre que la següent vocal siga *e, i*:

guerra, guitarra, esguellar, esguitar

Quan la vocal *u* s'haja de pronunciar portarà dièresis (gü):

següent, unqüent, llingüiste, argüir .

b) En el femení plural de les paraules –substantius i adjectius– acabats en *-ga*:

mànega → mànegues

paga → pagues

amiga → amigues

grega → gregues

amarga → amargues

Si en conte d'acabar en *-ga* ho fan en *-gua*, a l'hora de fer el plural haurem de posar dièresis damunt de la *u* per a que es pugui pronunciar:

egua → egües

llengua → llengües

aigua → aigües

X - ORTOGRAFIA DE G / J

1. GRAFIA I SÒ DE G / J

En determinades posicions, les grafies *g* i *j* representen el sò palatal africatat sonor, transcrit fonèticament per [g̃]. La *g* apareix davant de les vocals *e*, *i*, mentres que la *j* ho fa davant de la *a*, la *o* i la *u*. El sò [g̃] no apareix mai en final de paraula, excepte casos de fonètica sintàctica.

2. ESCRITURA DE G

2.1 S'escriu *g*:

a) davant de les vocals *e*, *i*: *gent, giner, sageta, regirar...*

Excepte quan es tracte dels grups *-ecc-* i *-ect-*; en este cas s'escriu *j*:

objecció, subjecció, interjecció, objecte, objectiu, adjectiu, ...

i en una sèrie de paraules d'orige grec o hebreu com:

jerarca, jerarquia, jeroglífic, Jerònim, Jeremies, Jesús, jesuïta, Jerusalem, Jehovà...

o estrangeres : *jersei...*

b) En el grup *ig* que es forma en interior de paraula en diverses persones dels verps acabats en *-gir-*; darrere d'este grup apareix una atra *g*:

afigga, rigga, frigga, lligga, corrigga ...

c) En posició final de paraula la *-g* -darrere d'una *i- o* el grup *-ig* -darrere d'una atra vocal - representen el sò palatal africac sort [č], pe ro cal tindre present que en la derivació pot transformar-se en sonor:

mig → *mija, miger, mijana ...*

oreig → *orejar ...*

3. ESCRITURA DE J

3.1 S'escriu j:

a) Davant de les vocals *a, o, u*:

jaure, jagant, joguet, joquer, junc, aljup, pujar ...

(Ademés cal recordar els casos indicats en l'apartat *a* de la grafia *g*).

b) Darrere dels prefixos *ad-, sub-, ob-*, i uns atres:

adjacent, subjuntiu, objectiu, injecció, conjurar.

Excepte: *abyecció, projecte* i derivats.

c) En el plural dels substantius acabats en *-ja*, la *j* es canvia per una *g*:

enveja → *enveges*

plaja → *plages*

granja → *granges*

monja → *monges*

d) Cal tindre en conte que en una mateixa família de paraules poden alternar-se les grafies *j* o *g*, depenent sempre de la vocal se güent:

roig → *roja, rojos, rojor, roget, roges...*

pluja → *plujós, pluges, plugeta...*

mareig → *marejar, marejol, marejos, mareget...*

1. GRAFIA I SÒ DE L / LL / Y

Estes tres lletres corresponen, respectivament, als següents sons:

Grafia / dígraf	Sò
L, l (ele)	[l] líquida, lateral, alveolar, sonora
Ll, ll (elle)	[ʎ] líquida, lateral, palatal, sonora
Y, y (i grega)	[y] fricativa, palatal, sonora

Lo únic que tenen completament en comú estos tres sons és que els tres són sonors, lo qual supona una vibració de les cordes vocals al pronunciar-los. I les corresponents grafies coincidixen en representar tres sons consonàntics (no obstant, hem de recordar que la *y* apareix també en el dígraf *ny* per a indicar la palatisació del sò que este dígraf representa).

Els dos primers sons dels que nos estem ocupant (representats gràficament per *l* i *ll*) tenen en comú la condició de ser els dos líquids, laterals i sonors. Lo que els diferencia és que la *l* és alveolar i la *ll* és palatal. Una altra cosa que els unix és el fet, tan característic de la diacronia de la llengua valenciana, d'haver una gran quantitat de paraules actuals que porten *ll* (fonamentalment en posició inicial de paraula) i que provenen de la palatalització de *l* inicial llatina. És dir, que moltes de les *ll* actuals (sobretot en posició inicial) tenen el seu origen en anteriors *l* llatines (tal és l'intima relació que entre estos dos sons-lletres existix):

luna > *lluna*

lingua > *llengua*

lana > *llana*

lupu > *llop*

lampuge > *llampuga*

De fet, el valencià actual posseïx molt poques paraules en *l-* (inicial) perquè la tendència és, com ya s'ha dit, convertir-les en *ll-*.

La [ʎ] té una realització dental quan va en contacte en una [t] o una [d], cosa que no afecta a la seua grafia:

alt	[áʎt]
balde	[báʎde]
moltes	[móʎtes]
caldre	[káʎdre]

Per la seua banda, el problema de la [ɫ] el tenim en el massa estés defecte de pronunciació de la [ɫ] com si fora una [j]. Aixina:

pollastre	[poyástre]
palla	[páya]
callar	[kayár]

Hem de fugir d'este defecte i procurar una correcta pronunciació de la llengua valenciana. Respecte als dos últims sons (la elle i la i grega), els unix la seua condició de palatals i la sonoritat. Ara be, es diferencien en que la *ll* és una grafia que representa un sò líquit i lateral, mentres que l'atra grafia, la *y*, representa una *i* consonant i és fricatiu.

2. ESCRITURA DE L

2.1 S'escriu l:

Ya hem dit que normalment la lateral líquida sonora valenciana en posició inicial sol ser la *ll*, puix que la llengua valenciana tendix a palatalitzar les *l*- (inicials) tant en les paraules de formació popular com en les d'orige cult o neològic. Aixina, s'escriu *l*:

a) Excepcionalment en posició inicial en aquelles paraules de procedència o caràcter erudit, neològic o cult en les quals la palatalisació sona estranya:

laca, lema, lòbul, lupa...

En ocasions nos trobem en paraules cultes del mateix radical que unes atres d'orige popular que porten *ll* sense cap de problema.

llet / làctic → llàctic

lluna / lunar → llunar

llavi / labial → llavial

llengua / lingüística → llingüística

L'ús de la *ll* en estos cultismes no sona, en realitat, molt estrany, possiblement –i precisament– per la coexistència en les atres formes populars palatalisades. Per això, no hem de posar cap d'inconvenient en escriure totes estes paraules en *ll* inicial (la tendència es de pronunciar-les en [ɫ,])

b) En posició inicial en les formes pronominals àtones (o dèbils) *lo, la, los, les, U* i els articles *la* (femení singular), *lo* (neutre i masculí singular), *les* (femení plural) i *los* (masculí plural).

(NOTA: encara que alguns denominen com a arcaic l'article masculí *lo* i *los* –i ho fem aixina únicament per a diferenciar-lo del neutre–, senyalem també que és una forma –tant en singular com en plural– que encara està viva en la parla popular, per la qual cosa hem d'acceptar-la sense cap de perjudi i incloure-la en el paradigma de l'article valencià).

c) En interior i fi de paraula: *gola, dol, almagas én, pèl*.

d) En els grups consonàntics *BL, CL, FL, GL, PL*: *blau, ungia, clau, pluja, flama, unflar...*

e) En algunes paraules es conserva el grup *TL* en el que s'observa el procés d'assimilació de la *T* a la *L*, pronunciant-se [l], dos eles; i també podem trobar este grup completament simplificat en *L*, que és la tendència normal de la llengua valenciana. Estes paraules les escriurem en *l* (que representa la simplificació del grup, la pronunciació més corrent):

guatla → *guala*

batles → *bales*

espatla → *espala*

La *ele* geminada (escrita l·l) ha desaparegut de la fonètica actual i, per tant, del sistema ortogràfic.

4. ESCRITURA DE Y

4.1 S'escriu y:

Procedix del grec i d'ací que se la conega en el nom de *i* «grega» per a diferenciar-la de l'atra *i*, denominada «l·latina». Representa un sò consonàntic i s'escriu:

a) En posició inicial de paraula, sempre davant de (o seguida de) vocal:

yo, yuxtaposar, ya, yanqui, yambic, yugular

b) Quan va en posició interior de paraula, sempre apareix entre vocals:

epopeya, feya, yayo, onomatopeya

c) Formant part del dígraf *ny* per a representar la condició de palatal d'este sò nassal, [n̟]:

pinya, puny, llenya, canya, pany, cunyat

(Hem d'insistir en recordar que les dos lletres que formen este dígraf no poden anar separades en l'escritura).

En els substantius acabats en *-ent* darrere de vocal, com *afluent* sol caure's en el defecte d'escriure una *y* entre la *u* i la *e* per influència del castellà en la majoria de casos. *Afluyent* és incorrecte i hem d'evitar-ho.

INCORRECTE

Afluyent*

Constituyent*

Influyent*

Restituyent*

CORRECTE

afluent

constituent

influent

restituent

XII - ORTOGRAFIA DE M / N / NY

1. GRAFIA I SÒ DE M / N / NY

Els sons nassals valencians són tres, representats fonèticament [m], [n], [n̟], i els signes ortogràfics que els representen són M/m, N/n, NY/ny, respectivament. Els tres són sons i normalment no presenten cap de problema en les seues regles d'escritura.

La *ny* [n̟] es diferencia de les altres dos en que és palatal. Este dígraf és antiquíssim en la llengua valenciana. S'han utilitzat uns altres signes gràfics per a la representació d'este sò, pero sempre ha predominat la solució que s'accepta en l'actualitat la *n* seguida d'una *y* que indica el caràcter palatal d'esta nassal. Recordem que unes altres llengües, com el francès o el portugués, en compte de la nostra *y* gasten una *g* o una *h*, respectivament, per a senyalar la palatalisació del sò.

La *n* [n] presenta un al·lòfon important quan va davant d'una *f* o una *v*; en eixos casos es produïx en ella un procés de labiodentalisació [m] que no obstant no afecta (modifica) l'escritura d'esta grafia:

Enfadar

[em̟fadár]

Canvi [kám̃vi]

Enfit [em̃fit]

Un altre al·lòfon d'este mateix sò el constituïx la nassal dental. Realisem esta quan la [n] va davant de les dentals [t] o [d]. En estos casos la representació fonètica del sò és [ɲ], en el seu signe de dentalisació incorporat; pero ortogràficament, com en el cas anterior, el signe no varia gens:

Fonda [fõnda]

Pont [põnt]

Reverent [reveréɲt]

També la [n] es velarisa [ŋ], pel contacte en un altre sò velar ([k], [g]), pero la seua grafia seguix sent *n*.

Encara [ehkára]

Ungla [úhɣla]

Convé recordar ací que el grup arcaic *mp* + consonant s'ha reduït en valencià a [n] + consonant, sent esta també la seua ortografia actual:

grafia arcaica	fonètica actual	grafia actual
comptar	[koɲtár]	contar
assumpció	[asunsió]	assunció

La nassal de *comte* (títol nobiliari) també es dentalisa per estar en contacte en una *t*, pronunciant-se [ɲ]. No obstant, es manté l'escritura del grup *mt* en esta lèxia per qüestions etimològiques i per a evitar una possible (pero improbable) confusió en les altres dos paraules homòfones: *conte* (narració fantàstica) i *conte* (operació aritmètica). Aixina, esta paraula es manté escrita *comte*.

Es conserva només en alguns llocs el procés d'assimilació de la *T* a la *N* en el grup *TN* (sent lo general la seua simplificació en *N*), per lo que les paraules que porten este grup es grafieren simplificant el grup *TN* > *N*

cotna → *cona*.

2. ESCRITURA DE M

2.1 S'escriu m:

a) En principi, interior o final de paraula: *ma, mort, poma, esmenar, fum* .

b) Davant de *b,p*:

gamba, embolic, sempre, amprar, combat, temple

c) En els prefixos *con-, en-, in-, (com-, em-, im-)*, quan van seguits d'una *m*:

comminar, commoure, emmaixquerar, emmurallar, immor tal, immaculada

Excepte *granment* i l'aglutinació *enmig*.

d) En el prefix *circum-* quan li seguix una altra consonant:

circumflex, circumvalació, circumferència, circumstància, circumloqui, circumscripció

e) En el grup *mn*:

mnemotècnia, indemnisar, mnemònica, damnificar, mniàce es, alumne

No obstant, esta classe de grups (com *TM, TN, TL, MP, MPT, ...*) tendixen a desaparèixer, simplificant-se en un sol fonema després d'un procés d'assimilació. Com eixemple d'este cas nos pot servir la forma *condenar* i tots els seus derivats, que originàriament posseïa el grup *mn* (condemnar) i en l'actualitat ya presenten la forma simplificada en *n*.

f) Hi ha alguns casos, ya comentats anteriorment, en els quals no escriurem *m*, sino *n*.

Recordem-los:

- davant de *f* o de *v*

enviar, canvi, enfit, inferior, envejar, unflar

Excepte: *triumvir, triumf, nimfa, amfiteatre, èmfasis, emfisema, emfiteusis, àmfora*

- el grup arcaic *mp* + consonant ha donat *n* + consonant en valen cià i aixina l'escriurem:

contar, atentar, pronte, redenció, sintoma, pressunció

- els grups *tm, ptm* – també arcaics i desapareguts– en valencià s’han resolt en *m*, havent caigut els altres sons després dels ya coneguts processos d’assimilació i posterior simplificació:

semana, sometre

3. ESCRITURA DE N

3.1 S’escriu n:

a) En posició inicial i final de paraula: *niu, net, lluna, càntic, món, pren*

b) En els prefixos *con-, en-, in-*:

confiar, contraure, enfrontar, enllustar, inflamar, insignifi cant

Excepte quan la consonant que seguix es *b, p, o m*; (vore apartats *b* i *c* del punt «S’escriu m»).

c) Davant de qualsevol consonant que no siga *b, p, o m*; i sempre davant de *f* i *v* (vore «S’escriu m»)

enveja, gandul, confit, engatuçar, transició, pronte

4. ESCRITURA DE NY

4.1 S’escriu ny:

a) En posició inicial de paraula. Són pocs casos i quasi tots ells són de formació popular:

nyora, nyespla, nyaular, nyeula, nyas, nyítols

b) En l’interior de la paraula:

vergonya, penyora, banyar, menys, funyar, monyo

c) En posició final de paraula:

any, pany, juny, puny, gruny

Recordem que el dígraf *ny* és inseparable. L’hem de considerar com si fora una sola lletra (igual que fem en la *ll* o la *ch*), de manera que no podem escriure –a final de línia, per eixemple– la *n* per un costat i la *y* per un altre –a principi de la línia següent– (de la mateixa manera que no separem la *ll* o la *ch*).

XIII - ORTOGRAFIA DE R / RR

1. GRAFIA I SÒ DE R / RR

El sò alveolar vibrant sonor pot ser de dos classes: simple (transcrit fonèticament [r]) i múltiple (transcrit [r̄]). L'escritura d'estos dos sons no oferix moltes particularitats especials en valencià) respecte a unes atres llengües que nos són veïnes).

Dos són les grafies que utilisem per a representar les vibrants alveolars: R/r i RR/rr.

La vibrant simple [r] desapareix en algunes localitats valencianes i en uns casos concrets:

a) Quan la paraula acaba en -r o -r + *consonant / consonants*:

pati(r)	vole(r)
mamprenedo(r)	llogue(r)
dima(r)ts	dine(r)s

b) En els infinitius, quan van seguits d'un pronom dèbil, a vegades inclús assimilant-se a la consonant per la qual comença el corresponent pronom:

di(r)-li-ho	conéixe(r)-la
penja(r)-ne	fregi(r)-lo

Quan es tracta del pronom neutre ho, la -r final de l'infinitiu es pot convertir en una verdadera labiodental fricativa [v]:

penjar-ho	[penğávo]
dir-ho	[dívo]

(Igual succeïx quan en lloc d'un infinitiu es tracta del gerundi o del participi de present: la [t] es convertix en [v])

dient-ho	[diém̄vo]
fent-ho	[fēm̄vo]

Cal remarcar el caràcter comarcal/local d'estes pronunciacions no acceptables en un model de llengua formal.

2. ESCRITURA DE R

2.1 S'escriu r:

a) En sò de vibrant simple, [r]:

- En posició intervocàlica (interior de paraula):

pera, ciri, cara, paret, manera, esperant.

- En final de sílaba, davant de qualsevol altra consonant (posició de sílaba travada):

carta, Bèrnia, marge, murta, porta, narcòtic .

- En final de paraula:

sur, cuinar, sentir, calor, taronger, pensar .

- En els grups consonàntics BR, CR, DR, GR, TR, PR:

bri, ombra, criminal, sucre, grossa, sogra, drac, padrina, tres, atrevit, prenyada, apretar

b) En sò de vibrant múltiple [r]:

- En posició inicial de paraula: *roda, redó, Rússia, roig, ratolí, rialla .*

- En posició interior de paraula, sempre darrere d'una altra consonant però pertanyent a sílaba distinta; és dir, sense formar grup consonàntic en la consonant que la precedeix: *honradea, somriure, enrecordar-se'n, desenrollar .*

3. ESCRITURA DE RR

3.1 S'escriu rr:

Sempre en posició intervocàlica (no mai en posició inicial ni darrere d'una altra consonant):

carrer, serra, alfarrassar, borrar, botifarra

També en les formacions compostes per un prefix acabat en vocal i una paraula escomençada per *r*; esta grafia es duplica per quedar en eixos casos en posició intervocàlica:

contrarrevolució, suprarrenal, birradial, trirrítmic, antirrobo, monorraïl, plurirruta, extrarradi, Vilarreal, Malvarrosa .

XIV - ORTOGRAFIA DE X

1. GRAFIA I SÒ DE X

La prepalatal fricativa sorda –la transcripció fonètica de la qual és [š]– es representa ortogràficament per mig de la grafia X/x;

peix, Xeresa, nàixer, cuixot, oix, xaloc

Normalment va precedit de la vocal palatal *i*, i es dona una forta tendència a realitzar eixe increment palatal. Aixina, inclús podem apreciar la palatalisació en un increment en la forma *ei* davant de la *x*- inicial de paraula, sobretot quan es tracta de noms de localitats (encara que no sempre, com *Xixona*):

Xeraco/Eixeraco

Xàtiva/Eixàtiva

xàrcia/eixàrcia

Est increment no és acceptable en nivells formals de la llengua.

En molts casos la grafia *x* per ad este sò fricatiu de que estem parlant [ʃ] correspon a la *j* castellana; pero no sempre és aixina, per lo que no nos podem fiar d'esta referència a la llengua castellana.

valencià	castellà		valencià	castellà
caixa	caja		créixer	crecer
baixar	bajar	pero	feix	haz
coixí	cojín		peix	pez
bruixa	bruja		aixina	así

Com també succeïx en uns atres sons ([p], [t], [k], etc.), quan la fricativa [ʃ] apareix entre uns atres sons sonors tendix a sonorisar-se ell també (fonèticament [ʒ]), sobretot si va en posició final de paraula i la que li seguix escomença per vocal:

peix ample   [péjʒ ámpɫe]

baix de tot   [bájʒ de tót]

Però la seua ortografia no es modifica per estos casos de fonètica   sintàctica. Per açò, a pesar d'estos casos, la grafia *x* és sempre la mateixa.

Esta grafia *x* representa també als sons [ks] (sort) i [gz] (sonor) que, com podem vore, són la pronunciació d'una gutural velar i una sibilant juntes (pero en el primer cas són sordes i en el segon són sonores):

lèxic, examen, xenofòbia, oxamida, extra, exorbitant

2. ESCRITURA DE X EN SÒ DE [ʃ]

2.1 S'escriu x en sò de [ʃ]

a) En posició inicial de paraula, sobretot en noms de poblacions:

Xeresa, Xàbia, Xeraco, Xaló, Xixona, Xàtiva

b) En interior de paraula, darrere dels diftongs decreixents *ai, ei, oi, ui*:

caixa, deixar, coixí, bruixa, eixamplar, arruixar

c) En interior de paraula, generalment darrere de la vocal *i*: *quixal, pixum* .

d) En els increments incoatius de verps de la tercera conjugació. Est increment (-ix-) apareix en els presents d'indicatiu i subjuntiu i també en l'imperatiu:

oferixes, patixc, servixques, exigixca, ferixen, substituiix .

e) En final de paraula:

calaix, dibuix, fleix, baix, flux, creix

3. ESCRITURA DE X EN SÒ DE [ks]

3.1 S'escriu x en sò de [ks]

a) En posició inicial de paraula, en els prefixos *xeno-, xilo-*, etc:

xenofòbia, xilòfon, xenòfil, xeroftàlmia, xilòfec, xilogràfic .

b) Entre vocals:

proximitat, reflexionar, existir, oxidació, sexual, praxis

c) Davant de consonant sorda:

text, excelent, exquisit, excavació .

d) En posició final absoluta de paraula : *sufix, anex, Fèlix, index* .

e) En les paraules escomencades pel prefix *ex-* procedent de la preposició llatina de les mateixes característiques gràfiques (*ex*):

excloure, explorar, extremar, experiència, extraure

4. ESCRITURA DE X EN SÒ DE [GS]

4.1 S'escriu x en so de [gs]

En el prefix *ex-* quan va seguit de vocal, haig o una consonant so nora:

exacte, examinar, exhortació, exlibris

Este cas no és més que la sonorització –per anar entre sons sonors– de l'anterior [ks] vist adés. Pero esta regla no és molt exacta, ya que les mateixes paraules no nos sonen estranyes si la *x* la pronunciem [ks], és únicament una qüestió de posició del sò dins de la paraula.

XV - ORTOGRAFIA DE H

1. GRAFIA I SÒ DE H

La grafia *h* (haig) no representa cap de sò i la seua conservació obedix a criteris purament etimològics, encara que hi ha casos en els quals no la du la paraula originària i en l'actualitat sí; també ocorre al revés, apareix en l'orige i no en l'actualitat.

2. ESCRITURA DE H

L'escritura d'esta lletra no té regles pròpiament dites, sino que es troba en un série de paraules i casos concrets que anem a donar.

2.1 S'escriu h:

a) En prefixos grecs o llatins

- hagio: hagiografia, hagiogràfic
- halo: halografia, halotècnia
- haplo: haplologia
- hebdo: hebdomadari
- hect/hecto: hectàrea, hectòmetro
- helio: heliogravat, heliocèntric
- helmint: helmintiasis, helmintològic
- hem: hematoma, hemoglobina
- hemer/hemero: hemeralopia, hemeroteca
- hemi: hemicicle, hemisfèri
- hepat: hepàtic, hepatitis
- hepta: heptagonal, heptasilàbic

- hexa: hexasilàbic, hexabàsic, hexagonal
- hidr/hidro: hídric, hidràulic, hidrotècnia, hidrogràfica
- hier/hierat/hiero: hieràtic, hierocràcia
- higo: higrometria, higrologia
- hip/hipo: hipocamp, hipòdrom, hipocresia
- hiper: hipèrbole, hipertròfia
- hipno: hipnòtic, hipnofòbia
- histo: històlisis
- holo: holocaust, holometria
- homo: homosexual, homònim
- horo: horòscop, horòpter

b) Paraules que ya la tenen en son oríge . Donem una llista d'estes paraules, sense ser exhaustius:

adherir	hebreu	heroisme	horisontal	humit
ahir	hedra	hilaritat	horrible	humor
cohabitar	helènic	hispanic	hort	inhalar
deshonestitat	helenisme	història	hortènsia	inherent
exhalar	herba	hivern	hospital	prohibir
hàbit	herege	home	hostaler	vehement
habitar	herència	homenada	hoste	vehícul
ham	heresiarca	honest	hòstia	vehicular
harmonia	heretar	honor	hostil	
harmònic	hereu	honrar	humà	
haver	hèrnia	hora	humil	
hebraic	héroe	horisó	humiliar	

c) Casos etimològics . S'escriuen sense *h* una sèrie de paraules, i els seus derivats, encara que la tinguen en l'etimologia:

espanyol, avorrir, ert, oroneta, ordi, orri

d) Casos no etimològics . Per contra, tot els derivats del llatí *octo*, s'han escrit generalment en *h*:

huit, huitanta, dihuit, huitava, huitantena

XVI - L'APÒSTROF

1. GRAFIA I SÒ

L'apòstrof és un signe representat gràficament per una cometa (') que es posa per a «unir» ortogràficament certes paraules, puix que en fonètica ja estan unides. Indica l'elisió d'una vocal. Per a que es ta elisió succeïxca és condició principal que es posen en contacte dos paraules de les quals la primera d'elles acabe en vocal i la segona escomence per vocal també o haig (que per ser muda permet que les paraules que escomencen per eixa lletra seguixquen les mateixes regles d'escritura que les paraules que escomencen per vocal);

d'hivern	dis-m'ho
dona-li'n	l'únic
porta'l	l'àngel

Les paraules que s'apostrofen són sempre partícules àtones i és precisament per açò per lo que tendixen a perdre la seua vocal en un intent de buscar recolzament en l'accent de la paraula a la qual acompanyen, formant aixina part d'un mateix grup fònic o, en un altre sentit, d'un mateix sintagma. Per tant, quan escrivim, la paraula que pert la vocal serà sempre la partícula modificant, mai la paraula núcleu del sintagma que constituïxen juntes. I en el lloc de la vocal elidida posarem l'apòstrof per a indicar eixa elisió fonètica.

És evident que quan parlem elidim moltes més vocals de les que representem en l'escritura. Les regles d'apostrofament pretenen simplement sistematitzar, per a la norma escrita, este fenomen de la llengua parlada: posar un poc d'orde en favor d'uns casos i perjudic d'uns altres és purament convencional. I precisament per eixa condició de signe convencional, hi ha llengües que prescindixen d'ell (com el cas castellà), mentres que les que el gasten creen les seues pròpies regles d'us. Per a una ortografia de la llengua valenciana s'ha procurat establir una norma d'us d'este signe (com la dels altres signes convencionals) que siga lo més senzilla possible per a no complicar l'escriptura, sempre pensant en l'usuari.

2. NORMES D'APOSTROFAMENT

Les paraules que poden presentar forma apostrofada són els pronoms personals dèbils o àtons: ME ('m, m'), TE ('t, t'), SE ('s, s'), LO ('l, l'), LA (l'), LOS ('ls, l's), NE ('n, n'); els articles LO/EL (l'), LA (l') i la preposició DE (d').

2.1 Els pronoms ME, TE, SE, LOS i NE s'apostrofen

a) Darrere de verp que acabe en vocal:

compran	penja'n
calla't	menja'ls
deixa'ls	veja's
dona'm	conta'm

b) Davant de verp que escomence per vocal o haig:

t'esperem	l'he dut
n'has fet	s'entén
m'oblidaré	m'entenc

c) En les combinacions binàries i ternàries de pronoms (davant o darrere del verp):

torna-li'n	anar-te'n
comprem-li'ls	me'ls enduc
se'ls hi penja	te'n compre

2.2 Les formes LO, EL i LA

Les formes LO, EL i LA (tant si són pronoms dèbils com si són artí culs) també s'apostrofen (fem observar que la forma d'artí cul LO de la que ací parlem és la de masculí singular, junt a EL, no la del neutre –escrit també LO i que no s'apostrofa–):

a) Davant de paraula escomençada per vocal o haig:

l'home	l'indústria
l'enemiga	l'he coneguda
l'encenia	l'entenc

b) Les formes pronominals EL, LO, quan van darrere de verp o en combinacions de pronoms, segueixen les mateixes regles ya vistes per als altres pronoms.

menja'l	tanca'l
cura-me'l	endus-te'l

Pero el pronom femení LA conserva sempre la seua forma plena quan va darrere del verp, no s'apostrofa ni s'invertix.

dona-me-la	duent-te-la
portar-li-la	trenca-la
pinta-la	plegueu-la

2.3 Excepcions

a) Els articles LO/EL i LA no s'apostrofen:

- quan van davant d'una paraula que escomence per vocal se miconsonant:

la huitava

el huit

- quan van davant d'una paraula escrita entre cometes, o subrallada, o destacada per qualsevol altre mig (mayúscules, negreta, cursiva etc.):

la «Amèrica»

la «honra»

la **URSS**

la **ortografia**

el «Institut»

el «home»

el «etern»

el *atre*

el Àtles

el Anuari

b) L'article femení (LA) no s'apostrofa:

- davant de les paraules *host, ira, una* (quan es l'hora del rellonge):

la host

la ira

la una

- davant del nom de les vocals i dels noms de les consonants que escomencen per vocal:

la i

la o

la u

la ele

la erre

la ene

- davant de les paraules començades per *a-* privativa:

la anormalitat

la amoralitat

c) L'article maculí no s'apostrofa davant de la paraula *hiat*: el hiat

L'article masculí (LO/EL), quan va precedit de les preposicions A, DE i PER, es contrau en elles formant les contraccions AL, DEL i PEL, excepte quan la paraula que segueix a l'article comença

per vocal o haig, en el qual cas ha de seguir les regles d'apostrofa ment (que pre dominen sobre les de la contracció en les preposicions):

al mege	a l'home
al tercer	a l'últim
del coche	de l'interés
del sistema	de l'orde
pel camí	per l'atre
pel chiquet	per l'anterior

2.4 La preposició de

L'atra partícula que es pot apostrofar és la preposició DE, sempre davant de paraules que escomencen per vocal o haig:

d'estar	d'haver
d'ahir	d'hivern

Com succeïx també en l'article masculí, no s'apostrofa quan la paraula que li seguix escomença per vocal semiconsonant:

de hui
de huit

o be quan la paraula que seguix és el nom d'alguna vocal o consonant escomençada per vocal:

de eme
de elle
de a
de i

Tampoc s'apostrofa la preposició de davant de la paraula *hiat*: de hiat.

Quan la paraula que seguix ad esta preposició va entre cometes, subrallada, en negreta, en majúscules, en cursiva o destacada per algun altre mig, ni s'apostrofa ni es contrau (cas de ser un article).

de «El Corte Inglés»	de "interés"	de <i>annus</i>
de «l'atre cas»	de AUSTRALIA	de <u>Ortografia Valenciana</u>

de «Lo Rat Penat» de **entendre** de animals peninsulars

Finalment, recordem que, quan la preposició DE va seguida de l'artícul LO/EL es contrau en ell en la forma DEL, excepte quan a l'artícul li seguix paraula que comence per vocal o haig, en el qual cas la contracció no es produïx ya que l'artícul deu apostrofar-se junt a la paraula a la qual modifica (les regles de l'apostrofant són predominants respecte a les de la contracció).

XVII - EL GUIÓ

1. DEFINICIÓ

El guió és un atre dels signes ortogràfics convencionals representat per (-), que té com a funció primordial unir (o separar, segons ho considerem) sílabes, paraules, sintagmes, oracions sanceres... També el vorem utilitat en texts (noveles, obres teatrals...) que reflectixen diàlecs; en estos casos el guió servix per a donar entrada a l'intervenció de cada interlocutor, dellimita les distintes aparicions dels personages. Est últim cas dels diàlecs no presenta cap de complica ció, per lo que el deixarem a banda, dedicant-nos a vore quins són els atres usos d'este signe.

2. Us

2.1 Separació Silàbica

Per a separar les sílabes de les paraules que no caben sanceres al final d'una línea escrita nos servirem del guió:

cen-drer	pe-ra
es-go-lar	pos-ti-guet
far-ci-da	bor-bo-lles

Hem de reiterar-nos en que cap dels huit dígrafs que posseïm en l'ortografia de la llengua valenciana (ch, ig, qu, gu, ll, ny, rr, ss) po den portar per separat els components que els conformen.

Aixina, podem fer les següents separacions:

co-che	i-gua-lar	ra-lla	pa-sse-ra
com-pa-nyi-a	des-qui-xa-lar	ca-rro	ca-nya

pero no mai podem fer les següents:

coc-he	ig-ua-lar	ral-la	pas-se-ra
com-pan-yi-a	desq-ui-xa-lar	car-ro	can-ya

La separació serà sempre sil·làbica. No es recomana que a un extrem o a l'altre de la línia en l'escriptura quede una lletra a soles (una vocal); no obstant, és perfectament permisible. És el cas d'aquelles paraules de les quals la primera o l'última síl·laba està formada per una vocal a soles, sense anar precedida d'una haig:

a-ni-ma-ci-ó	po-nèn-ci-a
co-mi-ssi-ó	a-ssis-tèn-ci-a
e-xa-mi-nar	i-rre-ve-rent

En les paraules formades per prefix més radical (i en algunes compostes per dos radicals) s'accepta la separació del prefix respecte del radical al qual acompanya, o bé una simple separació sil·làbica, en la qual part del prefix passe a la síl·laba vinent:

trans-ac-ci-ó		tran-sac-ci-ó
an-ar-qui-a		a-nar-qui-a
des-o-cu-pa-ci-ó	i	de-so-cu-pa-ci-ó
ex-a-cer-bar		e-xa-cer-bar
nos-a-tres		no-sa-tres

No obstant, en estos casos (i perquè en molts d'ells hi haurà dubte) és preferible la separació morfològica (és dir, del prefix) a la sil·làbica:

con-hort		co-nhort
in-hu-ma-na	o	i-nhu-ma-na

Recordem també que la vocal *i* en valencià no forma mai diftong amb cap altra vocal que la pugui seguir. Per tant, a final de línia, la *i* ha de separar-se de la vocal que duga darrere (quan la duga), perquè sempre serà de la síl·laba següent:

tri-um-vir	di-ürm
tri-em	con-di-ci-o-nar

va-len-ci-a-nis-me

can-vi-e

2.2 Unió de Pronoms

a) Quan el verb acaba en diftong o en consonant:

penjar-se'n

anant-nos-en

encetem-lo

mireu-les

deixeu-vos-la

porteu-ne

b) Quan el verb acaba en vocal, (en forma d'imperatiu) i va seguit de dos pronoms (que també s'unixen entre ells per un atre guió o per un apòstrof segons el cas):

menja-te'l

dona-nos-la

trenca-te'l

dona-me'n

canta-nos-les

torna-los-els

c) Quan els pronoms enclítics són *ho* o *hi*:

porta-hi

escriu-hi

anant-hi

mira-ho

escriu-ho

nugant-ho

2.3 Interior de texts

Farem us del guió en l'interior de texts a on volem destacar a mo do d'adició, aclariment, eixemplificació... una paraula, un sintagma, tota una frase... en un us equivalent moltes vegades al d'un parènte sis:

uns atres –que no ells– foren els encarregats

són estos –i seguiran sent– els únics que...

seguírem anant –ya sense saber perquè– a sa casa...

2.4 Qüestions gràfiques

a) No separem en valencià els numerals en guionets:

vintidós i no *vint-i-dos*

trentahuit i no *trenta-huit*

siscents i no *sis-cents*

b) No separem en guionets els noms composts a on apareix un punt cardinal:

surest i no *sur-est*

suramèrica i no *sur- amèrica*

c) Separem sense guionet l'adverbi *no* quan nega al substantiu que el segueix:

no intervenció i no *no-intervenció*

no res i no *no-res*

d) Separem els composts expressius en guionet quan u dels dos elements no té sentit independentment:

chino-chano, gori-gori

e) No separem en guionet les paraules compostes que actuen en la llengua com a paraules independents, encara que siguen el resultat d'una aglutinació, com tampoc separem els prefixos:

collvert, motocarro, parafancs, Malvarrosa, Vilarreal, despusahir, despusdemà, despusanit, contrarrevolucionari, riurau, esclatasanc, correlestotes i no *coll-vert, moto-carro...*

f) No separem en valencià en guionets expressions estrangeres com:

best seller, rock and roll, play boy, tutti frutti, jet set, déjà vu... i no *best-seller, rock-and-roll...*

XVIII - L'ACCENT I LA DIÉRESIS

1. DEFINICIÓ I CLASSIFICACIÓ DE L'ACCENT

L'accent és un signe ortogràfic –també convencional– que es representa per (´) o (¨) que, segons el definim, servix per a indicar la tonicitat de la paraula, posant-lo damunt d'aquella vocal de la síl·laba sobre la qual feua la major intensitat de pronunciació (lo que es denomina accent fonètic o prosòdic).

L'accent gràfic pot ser greu (´) i agut (¨). L'accent greu senyala les vocals tòniques obertes, quan estes s'accentuen gràficament; l'accent agut senyala totes les demés vocals, quan estes s'accentuen gràficament. El valencià té set vocals: *a, e, (e), i, o, (o), u*. La *a* es considera

sempre oberta. La *i* i la *u* es consideren sempre tancades. La *e* i la *o* poden ser obertes o tancades i, si són obertes, sempre seran tòniques, encara que no sempre s'accentuaran gràficament: *tècnica, perla, tònica, porta* .

2. REGLES D'ACCENTUACIÓ ¹

a) S'accentuen gràficament les paraules agudes que acaben en vocal tònica **-a, -e, -i, -o, -u**, en vocal tònica més **s (-as, -es, -is, -os, -us)**, i les acabades en **-en** : *tornà, escàs, vingué, perquè, congrés, entén, bochí, cafís, cantó, amorós, arròs, ningú, tramús* ; pero no les acabades en diftonc, seguit o no de **-s**: *renou, virrei, espai, conreu, estiu, esclau, Eloi* , etc . per no ser tònica l'última vocal. Com tampoc *Llombay, Alcoy*, etc.

b) S'accentuen gràficament les paraules planes que no acaben en les terminacions anteriors i les que contenen en l'última sílaba un diftonc seguit o no de **-s** : *cànem, hòmens, telèfon, esporàdic, dígraf, ascètic, càncer, còdex, idòneus, voriem, cantàvem, cantàreu, parlàveu, veníeu, cóncau* , etc..

c) Totes les paraules esdrúixoles s'accentuen gràficament: *música, ciència, València, sènia, història, contínua, àgora, dèficit, cóncava* .

d) En general, els monosílaps no duen accent gràfic: *baix, ells, creu, tres, cant, ab, en, les...*

e) Les paraules agudes acabades en **-ment** segueixen la regla general d'accentuació gràfica: *monument, depriment, ajuntament, document, medicament* ; no obstant, els adverbis en **-ment** duen accent gràfic únicament si aixina li correspon a l'adjectiu del qual deriven: *contínuament, poèticament, esporàdicament, mèdicament*, pero *bonament, fredament, amplament* .

f) Les formes compostes de verb i pronom enclític separat per un guionet no es consideren una sola paraula a efectes d'accentuació, i el verb segueix la regla general: *cantàrem-li una cançó, diga-se-li lo més convenient, compre-nos-la, sorprén-lo* .

3. ACCENTUACIÓ DIACRÍTICA

---

¹ Aprovades en Junta General de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana el dia 1 de juliol de 2003.

La necessitat o conveniència de diferenciar algunes paraules homògrafes du, al marge de les normes generals, a l'us mesurat d'una accentuació que, per la seua funció, es diu diacrítica.

3.1 Regles d'accentuació diacrítica

a) Entre dos o més monosílaps homògrafs i homòfons de diferent tonicitat s'accentuaran els de major tonicitat:

M'agrada el més de maig, mes no el que més .

Te vol donar un té que té guardat.

Són les paraules de son pare les que li lleven la sòn.

b) Entre dos o més paraules homògrafes, pero no homòfones (és dir, en relació vocal tònica oberta/tancada), s'accentuarà aquella o aquelles que duguen vocal oberta:

El forment no està molt ben mòlt .

No sòlc fer mai un solc dret.

Lo que aquella dòna li dona no és bo.

c) Fòra dels casos anteriors, les paraules homògrafes i homòfones d'igual tonicitat i diferent significat no es distinguen per l'accent, sino pel context, i segueixen la normativa general.

Ell vol que el vol del colom siga més ràpit.

El sol no sol calfar massa el sol del meu terrat, i no del meu terrat sol .

Li roba la poca roba que té.

Els ràpits d'este riu no són més ràpits que els de qualsevol atre.

3.2 Interrogatius i exclamatius

S'accentuen els interrogatius i exclamatius que tenen homògrafs homòfons no interrogatius ni exclamatius: *qué, quàn, cóm, qui, quànt* :

No sé cóm dir-ho, com tampoc sé qué dir.

¿Que quàn vindré?

Lo que sí sé és de quàntes coses i de qui depén.

¡Quin embolic!

3.3 Llistat de paraules homògrafes i l'accent diacrític

bè (pujar o dur al bè)

be (possessió o adverbi)

chòp (banyat; soroll)

chop (arbre)

còbra (del verp cobrar: còbra açò)

cobra (serp)

còbres (del verp cobrar: còbres molt)

cobres (serps)

cóm (interrogatiu i exclamatiu: ¿cóm és?. ¡Cóm dir-ho!)

còure (verp)

còla (verp colar)

dèu (10)

dò (gràcia, be)

dòna, dònes (substantiu: la dòna, les dònes)

és (verp: ell és ric)

fòc (combustió)

fòn (verp fondre: es fòn el fromage)

fòra (a l'exterior)

gòlf (deport)

més (quantitat) i *més* (de l'any)

mèu (crit del gat)

mà (substantiu: la mà dreta)

mòc (verp moure: yo mòc)

mòle (peça cóncava; per a molerar)

mòlt, mòlta, mòlts, mòltes (verp moldre: café

mòlt. Dacsa mòlta)

món (substantiu)

mòra (musulmana)

mòs (de mossegar)

nós (pronom fort: nós, el rei)

ón (interrogatiu)

pèl i *pèls* (cabell)

perqué, el (substantivat)

quàn (interrogatiu i exclamatiu: ¿quàn ve?

quànt (interrogatiu i exclamatiu: ¿quànt val?

¡quànt ha fet!

qué (interrogatiu o exclamatiu: ¿qué vols?, ¿per

qué?, ¿per a qué?, ¡qué bo!)

quí (interrogatiu i exclamatiu: ¿quí ve?. Sé de

quí depén

récart (màxim)

rés (acció de resar)

ròure (verp)

sà (en bona salut)

sé (verp saber)

sés (intestí)

sèt (7)

sèu (lloc social)

sí (afirmació), *sí* (sinada) i *sí* (pronom: cap a sí)

sò (sonoritat)

sòbres (de sobrar)

sòc (calcer)

sòlc (verp soldre: yo solc berenar)

com (comparatiu: és com tu)

coure (metal)

cola (pegament)

deu (deïtat) i *deu* (ell deu diners)

do (nota musical)

dona, dones (verp donar)

es (pronom: es parla rus)

foc (de llum elèctrica)

fon (verp ser: fon un gran acte)

fon (post d'un barril circular)

fora (verp ser: si ell fora ric)

golf (geogràfic)

mes (pero, conjunció adversativa)

meu (possessiu: és meu)

ma (possessiu: ma casa)

moc (mucositat)

mole (cosa gran)

molt, molta, molts, moltes (quantitat)

mon (possessiu: mon pare)

mora (verp morar) i *mora* (fruit)

mos (possessiu: mos pares)

nos (prom dèbil: anem-nos-en)

on (enunciatiu)

pel i *pels* (contracció per+el, per+els)

perque (causal, final)

quan (adverbi)

quant (pronom)

que (relatiu, conjunció)

qui (pronom)

recort (memòria)

res (pronom)

roure (arbre)

sa (possessiu: sa casa)

se (pronom: se sent)

ses (possessiu: ses cases)

set (ganes de beure)

seu (possessiu: el seu amic)

si (condició: si vols vaig), *si* (nota musical)

so (contracció de senyor)

sobres (de carta)

soc (verp ser: yo soc)

solc (substantiu: cavalló)

<i>són</i> (verb ser: ells són) i <i>sòn</i> (ganes de dormir)	<i>son</i> (possessiu: son germà)
<i>sòrt</i> (bona fortuna)	<i>sort</i> (que no sent)
<i>sòu</i> (salari)	<i>sou</i> (verb ser: sou bons)
<i>té</i> (verb tindre) i <i>té</i> (infusió)	<i>te</i> (pronon: te la done)
<i>tòs</i> (part del coll) i <i>tós</i> (de tossir)	<i>tos</i> (possessiu)
<i>tòrt</i> (torçut, sense un ull) i <i>tòrt</i> (injúria, agravi)	<i>tort</i> (pardal)
<i>vós</i> (pronon fort: vós, el rei)	<i>vos</i> (pronon dèbil: vos ho dic)

Fora d'estos casos, les paraules homògrafes i homòfones d'igual tonicitat i diferent significat es distingüixen pel context i no per l'accent, com ara les següents:

<i>vol</i> (verb voler: ell vol dinar)	<i>vol</i> (substantiu. Acte de volar)	
<i>sol</i> (astre)	<i>sol</i> (verb soldre: ell sol vindre)	
<i>sol</i> (substantiu, el pis o paviment)	<i>sol</i> (a soles)	
<i>roba</i> (del verb robar: ell roba molt)	<i>roba</i> (substantiu: peces de vestir)	
<i>ràpits</i> (substantiu, corrent d'aigua)	<i>ràpits</i> (adjectiu, uns trens ràpits)	
<i>net</i> (substantiu, fill d'un fill)	<i>net</i> (sense brutícia)	
<i>pot, pots</i> (verb poder: ell pot fer-ho. Tu pots fer-ho)	<i>pot, pots</i> (substantiu: un pot de mel. Dos pots de mel)	
<i>cor</i> (víscera)	<i>cor</i> (grup coral)	
<i>en</i> (títul de cortesia: En Jaume)	<i>en</i> (preposició de lloc: en ma casa)	<i>en</i> (preposició de companyia: estic en tu.)
<i>cau</i> (verb caure)	<i>cau</i> (substantiu: amagatall)	
<i>feu</i> (verb fer)	<i>feu</i> (substantiu: feudalisme)	
<i>creu</i> (verb creure)	<i>creu</i> (substantiu: la creu cristiana)	
<i>fem</i> (verb fer)	<i>fem</i> (substantiu: desperdicis)	
<i>fera</i> (verb fer)	<i>fera</i> (animal)	
<i>veu</i> (verb vore)	<i>veu</i> (substantiu: sò bocal)	
<i>viu</i> (verb vore)	<i>viu</i> (substantiu: aresta)	<i>viu</i> (adjectiu: que té vida)
<i>fa</i> (verb fer)	<i>fa</i> (nota mucical)	
<i>cap</i> (pronon)	<i>cap</i> (preposició)	<i>cap</i> (substantiu: part del cos)
<i>nou</i> (9)	<i>nou</i> (adjectiu)	<i>nou</i> (anou)
<i>cas</i> (substantiu: part oposta a la fulla en l'aixada)	<i>cas</i> (substantiu: succés)	

4. LA DIÉRESIS

4.1 Definició

La dièresis (¨) té per funció senyalar la pronunciació de la u en grups sil·làbics a on no es sol pronunciar, o bé senyalar en determinats casos el hiat o inexistència de diftong.

4.2 Regles

a) En els casos de coincidència de dièresis i accent sobre una mateixa vocal tònica, les regles d'accentuació gràfica tenen preferència sobre la dièresis: *país, veí, agraiem* ; però *països, veïns, agraiïx* .

b) S'escriu dièresis damunt de la *u* quan esta es pronuncia en les síl·labes *qüe, qüi, güe, güi* :
qüestions, llengües, aqüífer, ambigüïtat

c) Porten dièresis la *u* i la *i* darrere d'una vocal quan no formen diftong ni porten accent gràfic segons les regles generals: *peüc, raïm, ablaïurat, agraiïa, roïns, raïmet, veïnat, gratuït, succeït, malaït, traïdor, agraiïment, continuïtat, substituïx, sobreïx, constituïxen, fortuïta, reduïda, reduïdes* .

d) S'exceptuen d'esta regla l'infinitiu, el gerundi, el futur i el condicional dels verps que acaben en *-air, -eir, -oir, -uir* ; també la *i, u* darrere dels prefixos *a-, anti-, auto-, bi-, bio-, co-, contra-, extra-, gastro-, intra-, macro-, micro-, neo-, poli-, quasi-, radio-, re-, ultra-* , etc. , i la *i* dels sufixos *-isme, -ismes, -iste, -ista, -istes, -ible, -ibles* :

aduir, agraint, reunió, contraindicació, egoïisme, esgoïste, increïble

ESTÀNDART ORAL VALENCIÀ

Real Acadèmia de Cultura Valenciana

Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes

VALÈNCIA

2005

Estàndart Oral Valencià, acordat per la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV per a l'us de l'idioma valencià, a proposta de l'Acadèmic **Voro López i Verdejo**, en les sessions del 20 de setembre, 3 i 18 d'octubre, i 7 de novembre de l'any 2000.

I – VOCALISME

1. VOCALS TÒNIQUES

El sistema vocàlic tònic del valencià presenta set vocals:

a	(mà)
e	(fe)
e	(mel) [ɛ]
i	(fill)
o	(tot)
o	(por) [ɔ]
u	(fum)

La perfecta realització fonètica i diferenciació entre vocals obertes i tancades és fonamental en la llengua estàndart oral.

1.1 Regles generals d'obertura

1.1.1 Regles de la *e* oberta [ɛ]

a. Quan a la *e* tònica li seguixca una *i* en la sílaba següent:

geni, premi, misteri, epidèrmic, endèmic...

Solament s'exceptuen estes paraules:

València, Dénia, série, bèstia, sério/a, séquia, sénia, sépia, ténia, iglésia i església.

b. Quan la *e* tònica vaja seguida, en la sílaba següent, per una *u*:

crèdul, mèdula, perpetu, pèrdua...

c. Quan la *e* tònica vaja seguida per alguna de les següents consonants o grups:

- e + rr: *guerra, serra, ferro, verro...*
- e + r + consonant que no siga labial (m, p, b) o velar (k, g): *inversa, vert, merla, infern, caterva...*
- e + consonant labial (m, p, b), llevat de *Josep, eixemple* i *Pep*; en tots els atres casos és tancada: *fem, ceba, cep...*
- e + x [ks]: *nexe, text, pretext, sext...*

- e + l: *tela, mel, empelt, Elig*, llevat de: *armela* que es pronuncia en la *e* tancada.
- e + ct/pt (-ect-, -ept-): *objecte, precepte, recepta, insecte...*

d. En el diftong decreixent *eu*, quan la *u* procedix de la vocalisació de *-d-*, *-e-* o *-ty-* llatines, sent la *e* breu en llatí vulgar:

<i>peu</i>	(<i>peďěm</i>)
<i>dèu</i>	(<i>děcem</i>)
<i>preu</i>	(<i>prětium</i>)

pero també tenim casos de *e* tancada:

<i>creure</i>	(<i>creděre</i>)
<i>creu</i>	(<i>crŭce</i>)

e. Hi ha una certa correspondència entre el valencià i el castellà. Quan nosatres tenim una *e* oberta, el castellà sol tindre *ie*:

<i>terra</i>	<i>tierra</i>
<i>obert</i>	<i>abierto</i>
<i>mel</i>	<i>miel</i>
<i>sèt</i>	<i>siete</i>

encara que açò no és absolut, hi ha excepcions:

<i>guerra</i>	<i>guerra</i>
<i>pèl</i>	<i>pelo</i>
<i>verge</i>	<i>virgen</i>
<i>perla</i>	<i>perla</i>
<i>concepte</i>	<i>concepto</i>

f. Els numerals cardinals *dèssset* (*děcem-sěptem*) i *dèneu* (*děcem-növen*) presenten la peculiaritat que tant la *e* tònica com l'àtona són obertes. Les formes *dènou*, *dè nau*, i *dèneu* en la segona *e* tancada són dialectals en valencià.

1.1.2 Regles de la *o* oberta [ɔ]

a. Quan la *o* tònica vaja seguida, en la sílaba següent, d'una vocal *i*:

prosòdia, hidrofòbic, oli, odi...

b. Quan la *o* tònica vaja seguida per una *u* en la sílaba següent:

sòcul, mòdul, monòcul, lòbul, glòbul...

c. Tindrem una *o* oberta quan en llatí hi ha un diftonc *au* o una *o* (o breu). Quan nosatres tenim una *o* oberta, el castellà sol tindre *ue*. La correspondència en este cas en el castellà és major que en el cas de la *e* oberta:

llatí <i>au...</i>	o (valencià)	o (castellà)
	<i>pobre</i>	<i>pobre</i>
	<i>cosa</i>	<i>cosa</i>
	<i>poc</i>	<i>poco</i>
	<i>tesor</i>	<i>tesoro</i>
	<i>or</i>	<i>oro</i>
llatí <i>õ...</i>	o (valencià)	o (castellà)
	<i>nou</i>	<i>nuevo</i>
	<i>roda</i>	<i>rueda</i>
	<i>coll</i>	<i>cuello</i>
	<i>sol</i>	<i>suelo</i>

no obstant, podem trobar casos de *o* oberta en valencià que tenen *o* tancada en castellà i no *ue*:

<i>home</i>	<i>hombre</i>
<i>nom</i>	<i>nombre</i>

d. En el diftonc decreixent *ou*, quan la *u* ve de la vocalisació d'una d'estes consonants o grups llatins *-v-*, *-ce-*, *-g-*, *-b-*, *-ty-*:

<i>moure</i>	(<i>mövére</i>)
<i>còure</i>	(<i>cöcěre</i>)
<i>jou</i>	(<i>iũgu</i>)
<i>roure</i>	(<i>röböre</i>)
<i>pou</i>	(<i>pütěu</i>) (la forma [<i>pou</i>] en <i>o</i> tancada és una pronunciació dialectal)
<i>bou</i>	(<i>böve</i>)

e. Generalment tenim *o* oberta, quan la *o* tònica va seguida per una consonant que no siga labial (b, m, p):

agrònom, ogre, taronja, teòlec, hipòdrom, osteòtom...

pero tenim paraules en *o* + labial que presenten la *o* oberta:

nom, fenomen, moble, poble, obra, canelobre...

2. VOCALS ÀTONES

El sistema vocàlic àton del valencià presenta cinc vocals: a, e, i, o, u.

a. El valencià no neutralisa mai les vocals *o* i *e* àtones, és dir, no confon la *o* àtona en *u*, ni la *a*, *e* àtones en *e* com succeïx en alguns dialectes catalans.

b. La *e* àtona inicial de paraules escomençades per *eix-*, *em-*, *en-*, *es-* (eixir, embut, entendre, escala) tendix a pronunciar-se *a* (aixir, ambut, antendre, ascala). Açò és propi de registres informals i no és acceptable en un estàndart oral.

En independència de l'etimologia gàlica direm *embaixada* i *embaixador*, com feen molts dels nostres clàssics i com fan els parlants valencians que no canvien la *e* àtona inicial per *a*, i no pronunciarem ni escriurem *ambaixada* o *ambaixador*.

c. Són inadmissibles assimilacions i dissimilacions com *dicidir* per *decidir*, *veglar* per *vigilar*, *viritat* per *veritat*, *elictricitat* per *electricitat*, *calandari* per *calendari*, *medecina* per *medicina*, *vesita* per *visita*...

d. No s'admet la caiguda de *a* o *e* per contacte en *r*: *v'ritat*, per *veritat*, *c'ranc* per *carranc*, *saf'reig* per *safareig*, *alc'ria* per *alqueria*. No obstant, la forma *fredat* s'ha generalisat en valencià eliminant la forma *feredat* que podem considerar arcaica.

e. Es pronunciarà segons l'etimologia, la documentació clàssica valenciana i la tradició oral:

ampar (*imparare), *jaure* (*iacere*), *llançar* (*llancĕare*), *nadar* (*natāre*), *nàixer* (*nascĕre*), *traure* (*trahĕre*) i derivats, i no *empar*, *jeure*, *llençar*, *nedar*, *néixer*, *treure*, i derivats.

Igualment es pronunciarà per tradició i segons la documentació clàssica valenciana, encara que no tan etimològiques o d'etimologia incerta:

arrancar, *charrar*, *llauger*, *maravella*, *resplandor*, *sancer* i derivats, i no *arrencar*, *cherrar*, *lleuger*, *meravella*, *resplendor*, *sencer* i derivats.

La forma *Micalet*, diminutiu de Miquel (*Michael*) és la popular, tradicional i general i aixina s'haurà de pronunciar i no *Miquelet*.

f. Es respectarà la distinció característica del valencià que diferencia entre el sufix masculí *-iste* i el femení *-ista*:

MASCULÍ	FEMENÍ
<i>artiste</i>	<i>artista</i>
<i>comuniste</i>	<i>comunista</i>
<i>dentiste</i>	<i>dentista</i>

Igualment es manté la forma masculina *-iste* en aquelles paraules que no tenen femení com *Batiste*.

g. No s'admet el tancament de *e* en *i* per contacte en una consonant palatal: no direm *dejú* (*ieiūnu*), *sinyor* (*sēniōre*) per *senyor*, *ginoll* (*genūcūlu*) per *genoll*... excepte *giner*, *quixal* i *xixanta* (*xixantaú*, *xixantadós*...) que generalment i per tradició són pronunciades d'esta manera. Tampoc es permet que la preposició *sense* es pronuncie *sinse*, ni *endevinalla* i totes les formes del verb *endevinar* es pronuncien *endivinalla* i *endivinar*.

h. No s'admet la pronunciació *au* de la *o* inicial: *aufegar* per *ofegar*, *aulorar* per *olorar*, *aubert* per *obert*, fet que s'hauria de tindre en conte en tota la conjugació del verb *obrir* (*òbric*, *òbriga*, *obria*, *obrirà*, *obrí*, *obriré*, *obrira*, *obrint*,...).

i. La *i* no deu pronunciar-se com a semiconsonant en paraules com *tendència*, *ciència*, *preposició*, *València*, fet que es considera un castellanisme fonètic. Pronunciarem (*ten-dèn-ci-a*, *ci-èn-ci-a*...), igualment pronunciarem els seus plurals (*ten-dèn-ci-es*, *ci-èn-ci-es*, *pre-po-si-ci-ons*...).

j. No s'admet la reducció de diftongs com: *coranta* per *quaranta*, *custió* per *qüestió*, *conevol* per *qualsevol*, *casolitat* per *casualitat*, *conscència* per *consciència*, *ixe*, *ixa*, *ixos*, *ixes* per *eixe*, *eixa*, *eixos*, *eixes*.

k. El pronom *ho* es pot pronunciar *u* i en alguns casos *eu*:

ho pense [u] / [ew]
ho he dit [u]
li ho dic [u]
conta-li-ho [u]
pensa-t'ho [ew]

dis-m'ho [ew]

ho escolte [u]

excepte darrere de consonant, com és el cas del gerundi o infinitiu a on es pronuncia sempre *ho*

fer-ho

dir-ho

portar-ho

dient-ho

pensant-ho

duent-ho

I. No s'admet l'harmonia vocàlica del valencià meridional, per la qual la *e* o *o* obertes assimilen la *-a* final fent-la passar a *e* o *o* obertes:

pQrtQ per *porta*, *dQnQ* per *dòna*, *tarQnjQ* per *taronja*, *serrç* per *serra*...

II. No s'admet la transformació del diftong *ou*, en *au*, que es produïx en el valencià meridional i en els poblats marítims de la ciutat de València:

pou, *mou*, *bou*, *plou*, *ou* i no *pau*, *mau*, *bau*, *plau*, *au*.

m. No s'admet la substitució de *o* per *u* en paraules com: *monocipal* per *municipal*, ni *u* per *o* en paraules com: *Jusep* per *Josep*, *cusir*, per *cosir*, *tusir* per *tosir*, *pual* per *poal*, *cullita* per *collita*, *sufrir* per *sofrir*, *juventut* per *joventut*, *juvenil* per *jovenil*, *Juan*, per *Joan*, *ubrir* per *obrir*, *sun* per *son* (possessiu), *mun* per *mon* (possessiu).

Tampoc s'admet la conjunció adversativa *poro* per *pero* (plana, mai aguda i per tant en *o* tancada).

n. Les formes valencianes, clàssiques i etimològiques com ara: *redó* (del llatí vulgar *retūndu*), *fenoll* (*fenūcūlu*), *genoll* (*genūcūlu*), *rastoll* (del llatí vulgar *restūcūlu*) són les estàndarts i mai *rodó*, *fonoll*, *jonoll* o *rostoll*.

o. Es produirà una elisió de la *a* per fonètica sintàctica en casos com:

quin(a) hora

un(a) atra volta

mij(a) hora

Esta elisió, que és obligatòria en la pronunciació, no deu afectar a l'escritura a on la *a* s'ha de mantindre.

p. S'ha de pronunciar la *i* segregada de la *x* en paraules com les següents i els seus derivats:

eixemple i no *exemple*

eixercici i no *exercici*

eixèrcit i no *exèrcit*

eixecutar i no *executar*

q. En els verps acabats en *-iar*, en la primera persona singular del perfecte d'indicatiu, sol fer-se una reducció fonètica en coincidir la *-i-* del radical en la *-i* de la terminació corresponent. Cal pronunciar les dos:

estudií i no *estudí*

ensomií i no *ensomí*

canvií i no *canví*

r. Només en la pronunciació d'unes combinacions de pronoms dèbils és acceptable l'us d'una *e* de recolzament, per la dificultat que presenta per al parlant la realisació d'estes combinacions sense este recolzament i lo generalisat que està este fet. Estos són els casos:

vos (e) n'aneu

nos (e) n'anem

se nos (e) n'ix

És dir, els pronoms *nos* o *vos* més un verp de moviment que escomence per vocal i que exigix el pronom *en*. Esta *e* de recolzament no es reflectirà en l'escritura; és un fet estrictament fonètic.

No són admissibles per contra, combinacions com les següents, pròpies de nivells vulgars del llenguatge:

vos (e) la done per *vos la done*

nos (e) la dus per *nos la dus*

II – CONSONANTISME

I. ALFABET CONSONÀNTIC VALENCIÀ

b,	<i>be o be alta</i>
c,	<i>ce</i>
ch,	<i>che</i>
ç,	<i>ce trencada</i>
d,	<i>de</i>
f,	<i>efe</i>
g,	<i>ge</i>
h,	<i>haig</i>
j,	<i>jota</i>
k,	<i>ca</i>
l,	<i>ele</i>
ll,	<i>elle</i>
m,	<i>eme</i>
n,	<i>ene</i>
ny,	<i>enye</i>
p,	<i>pe</i>
q,	<i>cu</i>
r,	<i>ere</i>
rr,	<i>erre</i>
s,	<i>esse</i>
t,	<i>te</i>
v,	<i>ve o ve baixa</i>
w,	<i>ve doble</i>
x,	<i>xe o equis</i>
y,	<i>i grega</i>
z,	<i>zeta</i>

Les lletres i dígrafs *f, l, ll, m, n, ny, rr, s*, reben en valencià els noms *efe, ele, elle, eme, ene, enye, erre, esse*.

Les formes *efa, ela, ella, ema, ena, enya, erra, essa* són les pròpies del català oriental i el resultat de traslladar a l'escritura la neutralització de la *e* àtona; segons este criteri haurien d'escriure *Jauma, mara* o *Para* en conte de *Jaume, mare* o *Pere*.

El nom de les lletres és fonamental en un estàndart oral a l'hora de pronunciar les sigles:

RTVV (erre, te, ve, ve)

PVN (pe, ve, ene)

FM (efe, eme)

SA (esse, a)

2. OCLUSIVES

2.1. [b] oclusiu, bilabial, sonor

a. S'ha de distinguir entre *b* i *v*.

b. Es pronuncia com una *p* davant de consonant sorda i en posició final:

dissabte, sobte, club...

c. S'ha de pronunciar en els sufixos *abs-*, *obs-*, *subs-*:

absteneren, abstraure, obstaculisar, subscriure...

d. En el grup /*bl*/, precedit de vocal, la *b* es realisa fricativa [pʋ̞ble], sense germinacions ni ensordiments.

e. No s'admet l'emudiment de la *b* inicial, propi dels registres vulgars, en *buit* i la conjugació del verb *buidar*.

Direm *buit* i no *uit* o *güit*

Direm *buidar* i no *uidar* o *güidar*

Tampoc s'admet l'emudiment de la *b* en la conjugació del verb *obrir*, pròpia també de registres vulgars.

Direm *obert* i no *auert*

Direm *obrir* i no *aurir*

2.2 [p] oclusiu, bilabial, sort

a. S'ha de pronunciar quan va en posició final, darrere de nasal i seguida o no de *s*:

llamp o *llamps* i no *llam* o *llams*

temps i no *tems*

b. No s'admet que es pronuncie com a *b* seguida de consonant sonora o vocal:

cap ací i no *cab ací*

c. La *-p* es posició final, precedida de vocal i seguida de consonant, sol emmudir-se en una pronunciació poc cuidada, cosa que haurem d'evitar:

un glop d'aigua i no *un glo d'aigua*

cap de suro i no *ca de suro*

prop d'ací i no *pro d'ací*

d. No s'ha de pronunciar en els grups triconsonàntics *mpt/mpc*, dels quals la *p* forma part, pronunciació que resulta afectada i que el valencià simplificà fa temps.

MPT>MMT>MT>NT

contar i no *comptar*

exent i no *exempt*

tentar i no *temptar*

síntoma i no *síмптоa*

redenció i no *redempció*

Excepte en paraules molt cultes o llatinismes pertanyents a nivells especialitzats de la llengua com: *impromptu* o *metampsychosis*.

e. No s'ha de pronunciar la *p* del grup *ps-* inicial en *psiquiatria* i derivats, *seudònim*, *seudomorfisme*, *sicoanàlisis*, *sicologia*...

2.3 [k] oclusiu, velar, sort

Representat per les grafies *c*, *q*, *k*, i els dígrafs *qu* i *-ch*.

a. S'ha de pronunciar en els grups:

CC. *accent* i no *acent*, *acceptar* i no *aceptar*, *accelerar* i no *acelerar*... [ks]

CD. *anècdota* i no *anèdota*... [gd]

CM. *dracma* i no *drama*... [gm]

CN. *icnografia* i no *inografia*... [gn]

CS. *facsimil* i no *fassimil*... [ks]

CT. *tracte* i no *trate*, *respecte* i no *respete*... [kt]

CZ. *eczema* i no *essema*... [gz]

b. S'ha de pronunciar la *c* darrere de *n*, *l*, *r*:

fanc o *fancs* i no *fan* o *fans*

amarc o *amarcs* i no *amar* o *amars*

molc i no *mol*

c. La *-c* en posició final, precedida de vocal o consonant i seguida de consonant, sol emmudir-se en una pronunciació poc cuidada, cosa que s'haurà d'evitar:

és poc gran i no *és po gran*

suc de bresquilla i no *su de bresquilla*

vinc per a vore't i no *vin per a vore't*

2.4. [g] Oclusiu, velar, sonor

a. S'admet que, per fonètica sintàctica, una *-c* final de paraula es pronuncie com una *g* seguida de vocal o consonant sonora:

poc alt, *fòc viu*...

b. S'ha de pronunciar en els grups consonàntics següents:

GD. *Magdalena*, *amígdala*...

GM. *fragment*, *magma*...

GN. *signe*, *benigne*...

2.5. [d] Oclusiu, dentoalveolar, sonor

a. La caiguda de la *-d-* intervocàlica en la terminació *-ada*, *-ades* és general i característica del valencià, ni s'ha de considerar vulgarisme ni s'ha de pronunciar esta *-d-*, que es manté en l'escriptura; *trompada*, *portada*, *comprada*, pronunciades sense caiguda de *-d-*, conferix al valencià parlat una afectació que el parlant rebuja.

Alguns vocables d'orige popular o molt popularisats han passat inclús a perdre en l'escriptura esta *-d-* intervocàlica, que per supost no s'ha de pronunciar:

mocadorà, *mascletà*, *cremà*, *plantà*...

Recordem que, contra l'etimologia i la documentació clàssica, el català o el francès emmudixen la erre final, cosa que en valencià o castellà es considera vulgar. En estos casos l'ús generalisat marca la norma.

b. La caiguda de la *-d-* en el sufix *-ador, -adora, -adors, -adores* és prou corrent, però encara es pronuncia esta en alguns parlars valencians i s'ha de mantindre la seua pronunciació:

mocador i no *mocaor*, *llaurador* i no *llauraor*, *treballadora* i no *treballaora*,
creadors i no *creaors*, *treballadores* i no *treballaores*...

c. La caiguda de la *-d-* intervocàlica del valencià meridional no és acceptable:

roda i no *roa*
ajuda i no *ajua*

d. En cas d'aparéixer una *-d-* en posició final es pronunciarà *-t*.

e. En fer els diminutius dels participis acabats en *-at*, la *-t*, en quedar intervocàlica, es transforma en *-d-*, no obstant s'emmudix, encara que es manté en l'escritura. Esta caiguda de *-d-*, és general i pròpia de registres orals formals:

cremaet/a, i no *cremadet/a*
ofegaet/a, i no *afegadet/a*
foradaet/a, i no *foradadet/a*

En cas de substantius com *forat* i participis substantivissats farem:

foraet, i no *foradet*
gelaet, i no *geladet*
tancaet, i no *tancadet*
trencaet, i no *trencadet*

f. En fer els superlatius dels participis acabats en *-at*, com en el cas anterior, la *-t*, en quedar intervocàlica, passa a *-d-*, si bé la tendència és emmudir-la. Esta caiguda o emmudiment de la *-d-* és pròpia de registres molt informals i s'haurà de pronunciar en els registres informals i formals:

gelat, *geladíssim/a* i no *gelaíssim/a*
cremat, *cremadíssim/a* i no *cremaíssim/a*

corcat, corcadíssim/a i no corcaíssim/a
buscat, buscadíssim/a i no buscaíssim/a

2.6. [t] Oclusiu, dentoalveolar, sort

a. La *t* s'ha de pronunciar darrere de *n*, *l*, *r*, en posició final o seguida de *s*:

interessant i no interessan
molts i no mols
parts i no pars
cantants i no cantans

b. S'ha de pronunciar la *t* dels gerundis seguits de pronoms:

cantant-la i no cantan-la
dient-ho i no dien-ho o diemvo
donant-nos i no donan-nos

c. La *-t* en posició final, precedida de vocal i seguida de consonant, sol emmudir-se en una pronunciació poc cuidada, cosa que s'ha d'evitar:

un grapat de llenya i no un grapà de llenya
forat gran i no forà gran
nit fosca i no ni fosca
sèt duros i no se duros

d. S'han de pronunciar en *t* les paraules que provenen de la forma llatina *-ITARE*:

falsetat del llatí *FALSITATE* i no *falsedat*
claritat del llatí *CLARITATE* i no *claredat*
soletat del llatí *SOLITATE* i no *soledat*
excepte *mortaldat* del llatí *MORTALITATE*.

e. Els grups consonàntics *TM*, *TN*, *TL*, *TLL* s'han simplificat en *M*, *N*, *L*, *LL*, després d'un procés com el següent:

$NM > MM > M$

PTM

$TM > MM > M$

TSM > TM > M

No s'ha de pronunciar ni escriure la *t* d'estos grups. La simplificació es pot documentar ya en tots els clàssics. Tampoc s'han de pronunciar geminades les consonants a les quals acompanyava:

semana i no *setmana* o *semmana*
somoure i no *sotmoure* o *sommoure*
velar i no *vetlar* o *vel·lar*
enrollar i no *enrotllar*
mole i no *motle*
ralla i no *ratlla*
billet i no *bitllet*
bolletí i no *butlletí*
cona i no *cotna* o *conna*

excepte en paraules cultes a on sí es pronuncia la *t*:

etnografia, ètnia i derivats.

f. El dígraf TZ

Este dígraf es pronuncia en aquelles paraules que tenen etimològicament un grup D'C llatí + *e*, *i*, com és el cas dels numerals dotze DUODĒCIM, tretze TREDĒCIM, setze SEDĒCE i també en paraules àraps com: *atzemble, Atzúvia, atzavara, Atzuara, Atzaneta* i unes atres com *guitza, batzoles, betzo*. El sufix llatí -IZARE ha donat en valencià *-isar*, en *s* sonora i aixina s'haurà de pronunciar i escriure.

g. No s'admet la pronunciació d'una *-t* no etimològica en paraules com:

canvi i no *cànvit*
premi i no *prèmit*
nervi i no *nèrvit*
juí i no *juït*

Tampoc s'admet la pronunciació d'una *-t* final en l'adverbi de temps *quan*, puix esta tendència, encara que ben antiga, a pronunciar *quant* fa que es confonga en l'adverbi de quantitat *quant*, que sí la du. Pensem que *quan* equival al castellà *cuando* i *quant a cuanto*:

quan vaja a ta casa i no quant vaja a ta casa
vine quan vullgues i no vine quant vullgues
¿quàn ha aplegat? i no ¿quànt ha aplegat?
parla quan vullgues i no parla quant vullgues

3. SIBILANTS

3.1. [z] alveolar, fricatiu, sonor i [s] alveolar, sibilant, sort

a. La -s- entre vocals serà sempre sonora i no s'admet una pronunciació sorda en esta posició:

casa [káza] i no cassa

b. S'admet que la s sorda es pronuncie sonora quan va seguida d'un sò sonor vocàlic o consonàntic:

els dèu, desviure

c. La grafia z sempre representa una alveolar, fricativa, sonora en qualsevol posició:

zero, onze, recolzar, zeta

d. El sufix llatí -ITIA, que servix per a formar substantius que designen qualitats abstractes, ha donat en valencià *ea*, per tant no es pronunciarà mai una -s- intercalada:

bellea, pobrea, malea, naturalea, i no bellesa, pobresa, malesa, naturalesa.

e. Darrere de -ll- no és admissible la pronunciació de -s final, com si d'una palatal, africada, sorda es tractara, sino com una esse sorda.

No pronunciarem *fillch* sino *fills*

No pronunciarem *ballch* sino *balls*

f. Igualment que en el punt anterior, pronunciarem [s], com una alveolar, sibilant, sorda, en posició final darrere de -t-, i no com una palatal, africada, sorda [č].

Direm *prats, molts, ports, vestits* i no *prach, molch, porch, vestich.*

g. El valencià, fidel a l'etimologia i tradició clàssiques, no palatalisa, com fa el català, la sibilant inicial en paraules com: *simple* (*simplex*), *seixa* (provablement del cèltic *saïa*), *sifra* (de l'àrap *sifr*), *soliguer* (*soricarŭ*), *ciprés* o *ciprer* (del llatí *Cypressus*). Per tant pronunciarem:

simple i no *ximple*
seisa i no *xeixa*
sifra i no *xifra*
soliguer i no *xoliguer* o *xoriguer*
ciprés i no *xiprer*

4. LABIODENTALS

4.1. [v] labiodental, fricatiu, sonor

a. S'ha de diferenciar fonèticament la [v] de la [b]. No s'admet una realització bilabial de la v, pròpia del dialecte apichat:

viure, vore, i no *biure, bore*

4.2. [f] labiodental, fricatiu, sort

a. Apareix en totes les posicions (*fum, corfa, baf*) i no presenta cap de problema destacable.

5. LATERALS

5.1. [l] lateral, líquid, alveolar, sonor

a. La ele geminada (l·l), no es pronuncia ni s'escriu, no existix en la fonètica valenciana, reduint-se a una *l* simple.

Les formes dialectals *mol·le, espal·la, vel·lar, amel·la*, no són autèntiques geminacions etimològiques sino una pronunciació assimilada de l'antiga *tl* (*motle, espatla, vetlar, ametla*).

b. La ele de les formes arcaïques *altre, altra, altres, nosaltres, vosaltres* no es pronuncia ni s'escriu. Esta caiguda de la *-l-* és general en valencià i es pot documentar en els nostres clàssics.

c. La *l* s'ha de pronunciar en una resonància velar mija, entre la *l* castellana i la catalana.

d. La *l-* inicial en valencià tendix a palatalisar-se. Esta és una tendència molt pròpia de la nostra llengua. Recordem que els nostres clàssics escriuen *libre, ladre, leis* i hui s'escriu i pronuncia *llibre, lladre, lleis*.

Són acceptables les palatalisacions com: *llògic, lliberal, lliterari, llegislació, llaberint, llacre, llàmina, llànguit, llectura, llegítim* i derivats excepte aquelles que es grafien en *l-* inicial i que s'arrepleguen en el *Diccionari Ortogràfic* de la RACV.

e. No s'admet l'emmudiment de la *l* en l'artícul masculí i femení plural, davant de consonant i inclús davant de vocal en alguns llocs, fet característic en algunes comarques del valencià meridional:

les palmeres, les cases, els carrers, els pardalets, els amics, les amigues i no *es palmeres, es cases, es carrers, es pardalets, es amics, es amigues*.

5.2. [l] lateral, líquid, palatal, sonor

a. La *elle* s'ha de pronunciar en posició inicial, medial i final com a *tal* i no com a *y*.

llenç i no *yenç*

falla i no *faya*

cavall i no *cavay*

b. El substantiu *llenya* i els seus derivats solen prendre, per assimilació, la forma *nyenya*. S'ha de pronunciar:

llenya i no *nyenya*

llenyador i no *nyenyador*

lleyenarter i no *nyenyarter*

lleyenya i no *nyenyera*

lleyenós i no *nyenyós*

5.3. [y] fricatiu, palatal, sonor

a. Existix en valencià un fonema fricatiu, palatal, sonor en paraules com:

joia, Foyos, Aldaya, epopeya, yayo, Alboraya

De la mateixa manera s'ha de pronunciar el pronom personal *yo* (en *o* tancada) i l'adverbi o conjunció *ya*. Mai es pronunciaran *jo, ja* com *joc* o *jardí*.

6. VIBRANTS

6.1. [r] vibrant, alveolar, sonor

a. S'ha de pronunciar sempre la *r* etimològica en final de paraula o seguida de consonants:

valer, patir, carrers, dinars

Excepte en *diners* i *socors* a on no es pronuncia la *r*, com tampoc es pronuncia en la paraula *arbre* la primera *r*. En el cas de la paraula *dimarts*, la *r* s'ha de pronunciar, cosa que no es fa mai en la parla coloquial i vulgar.

b. S'ha de pronunciar la *r* dels infinitius seguits de pronom:

portar-li i no *porta-li*

dir-li-ho i no *di-li-ho*

anar-se'n i no *ana-se'n*

c. S'ha de pronunciar la *r* dels infinitius seguits del pronom neutre *ho*, sense convertir-la en una *v*, com es fa en alguns llocs meridionals:

penjar-ho i no *penja-vo*

dir-ho i no *di-vo*

d. S'admet en el llenguatge coloquial la pronunciació sense *r* de la primera sílaba del verb *perdre*, 'pedre' o del verb *dependre*, 'dependre', pero és aconsellable la pronunciació en tota la seua flexió en els nivells superiors del llenguatge.

e. No s'admet la pronunciació d'una *r* no etimològica en alguns substantius i infinitius.

vore i no *vórer*

conte i no *cónter*

caure i no *càurer*

traure i no *tràurer*

quiqué i no *quiquer*

creure i no *créurer*

riure i no *ríurer*

f. Tampoc s'admet la pronunciació d'una *r* epentètica no etimològica, pròpia del català central, en paraules i els seus derivats com:

murta del llatí MYRTA i no *murtra*
cartó del llatí CHARTA i no *cartró*
orde del llatí ORDINE i no *ordre*
tesor del llatí THESAURU i no *tresor*
alfàbega de l'àrap *al habaqa* i no *alfàbrega*

7. NASSALS

7.1. [n] nassal, sonor

a. La *n* davant de *f* o *v* es pronuncia *m* -: *canvi* 'camvi', *enfit* 'emfit'.

b. El grup $MP +$ consonant es reduïx a $N +$ consonant
contar i derivats i no *comptar*

c. Es pronunciaran en *n* les paraules *rellonge*, *llangosta*, *estrínjol*, *llonja*, *mensaje* i derivats, i no *relloge*, *llagosta*, *estrijol*, *lloja*, *missage* / *message*.

La forma *llonja* ya apareix en *l'Espill* del clàssic valencià Jaume Roig (1459).

"*passant per Lonja / ab una monja*" (2615)

També apareix en el *Liber Elegantiarum* de Joan Esteve (1489).

"*La longia dels mercaders: Forus negotiationis mercatorum*".

La forma *rellonge* ya apareix en els nostres clàssics, com en el *Procés de les Olives* (1497).

"*Hi no desconcerten un punt los relonges*" (1615)

També apareix en les obres de Roïç de Corella.

"*Ab rellonge de amor sotlicita despertà les altres...*" (330)

La forma *mensager* apareix, entre unes atres obres, en *l'Espill* de Jaume Roig (1459)

"*Que el mensager / de la muller*" (11215)

Les formes *llangosta*, *mangrana*, *brinsa* i derivats són les generals en tot el valencià i no poden ser proscrites de l'estàndart oral.

d. S'ha de pronunciar *nervi* i derivats, mai *nyervi*; de la mateixa manera s'ha de pronunciar *nuc* i derivats i no *nyuc*.

e. No és acceptable en cap de registre l'emmudiment de la *-n-* en el plural de les paraules acabades en *-e* àtona, puix és etimològica, clàssica i general en valencià:

<i>hòmens</i> i no <i>homes</i>	<i>jóvens</i> i no <i>joves</i>
<i>tèrmens</i> i no <i>termes</i>	<i>vèrgens</i> i no <i>verges</i>
<i>ràvens</i> i no <i>raves</i>	<i>òrguens</i> i no <i>orgues</i>
<i>òrdens</i> i no <i>ordes</i>	<i>màrgens</i> i no <i>marges</i>

f. S'admeten els plurals analògics *cafens* o *sofans* i els diminutius *cafenet* i *sofanet*.

7.2. [m] nassal, sonor

a. Els sufixos *con-*, *en-*, *in-* seguits de *m* es transformen en *com-*, *em-*, *im-*: *commoure*, *emmarcar*, *immortal*...

b. El grup MN es manté en paraules com *alumne*, *damnificar*, *indemnisar*. Este grup s'ha de simplificar en N en formes com:

condena i no *condemna*
niàcees i no *mniaèees*
nemònica i no *mnemònica*
nemotècnia i no *mnemotècnia*.

c. Els grups TM i PTM s'han resolt en M i aixina es pronunciaran:

semana i no *setmana* o *semmana*
sometre i no *sotmetre* o *sommetre*.

7.3. [ɲ] nassal, palatal

a. La paraula *llunt* és el resultat d'una dissimilació de les palatals de *lluny*; este fet és característic i general en valencià i ha donat derivats com:

lluntà, *lluntanança*, *lluntania*

La forma estàndart serà *llunt* i derivats.

b. S'admet la forma *nyas* d'imperatiu per *jas* en expressions com '¡nyas!' o '¡nyas, coca!', pròpies del llenguatge coloquial o familiar.

8. PALATALS

8.1. [č] palatal, africad, sort

a. És grafia *ch*, i *ig* o *g* en posició final, la seua pronunciació ha de ser palatal, africada i sorda.

És el mateix sò de la *c* italiana de *voce* o *ciao* i el de la *ch* castellana de *leche* o *chimenea*.

D'esta manera es pronunciaran per eixemple les següents paraules:

chiquet, pancha, maig, chincha, flecha, mig

8.2. [ǰ] palatal, africad, sonor

a. No s'admet en l'estàndart oral la pronunciació sorda d'este fonema, pronunciació característica del dialecte apichat.

[meǰe] i no [meče] (*meche*)

[maǰor] i no [mačor] (*machor*)

b. No s'admet la pronunciació fricativa d'este fonema, ya que en valencià només hi ha un fonema prepalatal, sonor, africad, no fricatiu.

[viǰe] africad, i no [viáže] fricatiu

c. Algunes localitats de les comarques valencianes septentrionals solen antepondre una *i* a la palatal, africada, sonora [ǰ] que s'ha d'evitar en registres formals:

direm *viage* i no *viaige*, *major* i no *maijor*, *juge* i no *juige*, *fega* i no *feige*...

9. PREPALATALS

9.1. [s] prepalatal, fricatiu, sort

a. No s'admet en la llengua estàndart l'increment palatal *ei-*:

Xàtiva i no *Eixàtiva*

xàrcia i no *eixàrcia*

Xeraco i no *Eixeraco*

b. Tampoc s'admet l'elisió de la *i* que sol precedir a la *x*, pròpia d'algunes zones.

caixa i no *caxa*

faixa i no *faxa*

reixa i no *rexa*

c. S'admet la sonorització d'este fonema, per fonètica sintàctica, quan va entre sons sonors:

peix ampie, baix de tot...

d. La grafia *x* representa també els sons [ks] sort com ara: *extra, màxim, tòxic*; i [gz] sonor en la combinació ex+vocal o consonant sonora com ara: *examen, existir, exorbitant, exlibris*.

e. No s'ha de pronunciar [sk] (*s* sorda) l'increment **-xc-** dels verps de la tercera conjugació i algun de la segona com viure:

partixca, servixca, vixca i no *patisca, servisca, visca...*

En estos casos la *x* és prepalatal, fricativa, sorda com en *peix, Xàtiva, caixa*.

f. En alguna zona del valencià septentrional, com la Plana, es produïx una despalatalització de la [š] en el grup *-ix-*, fet que es detecta també en els nous parlants que s'incorporen a l'idioma.

S'ha d'evitar esta despalatalització:

faixa i no *faisa*

caixa i no *caisa*

feix i no *feis*

peix i no *peis*

reixa i no *reisa*

g. El numeral cardinal *xixanta* i derivats presenta, en el valencià general, una palatalització de la *s*- llatina (sexaginta) pròpia de l'estàndart oral valencià, i no 'sixanta' o 'seixanta'.

Cas a banda és la lletra *h* que en valencià és muda. No obstant, en aquelles paraules estrangeres que no han segut adaptades al valencià sona aspirada [h]: *holding, handicap, hall, Hawaii*.

Les paraules que sent d'orige estranger han segut adaptades al valencià han perdut esta aspiració: *hámster, hoquei...* S'ha de tendir a emmudir esta *h* que introduïx un fonema alié en la nostra llengua.

III - L'ACCENT FONÈTIC

Hem d'intentar corregir alguns defectes prou generalisats relacionats en l'accent fonètic.

a. No és correcte el desplaçament de l'accent en la combinació de pronoms dèbils:

dóna-li-la i no *dona-lí-la*

pórta-li'l i no *porta-lí'l*

ménja-te'l i no *menja-té'l*

b. No és correcte el desplaçament de l'accent per influència del castellà en la conjugació dels verps del primer grup acabats en *-iar*. Recordem que la llengua valenciana conserva l'accentuació genuïna en verps com *ensomiar*, *atiar*, *desbalañar* o *estalviar*, que no han segut afectats per l'accentuació castellana. Els temps i persones que han patit esta castellanisació són el present d'indicatiu en la 1a, 2a, 3a i 6a persona i el present de subjuntiu també en la 1a, 2a, 3a i 6a persona.

Direm *yo canvíe* i no *yo cánvie*

ell estudia i no *ell estúdia*

És dir *yo canvíe*, *tu canvies*, *ell canvia*, *ells canvien*, i no en l'accentuació castellana *yo cánvie*, *tu cánvies*, *ell cánvia*, *ells cánvien*.

Igualment tots els verps acabats en *-iar*.

c. En valencià alguns cultismes s'han generalisat en un determinat accent per distints motius, entre ells perque, com a cultismes o tecnicismes, entraren per mig del castellà, anglés o francés en èpoques en que estes eren les úniques llengües de la tècnica i la cultura i ara és ben difícil aixar arrere.

Aixina puix direm:

reptíl i no *rèptil*

atmòsfera* i no *atmosféra*

textíl i no *tèxtil*

missíl i no *míssil*

obóe i no *oboé*

tímpan i no *timpà*

aerolít* i no *aeròlit*

monolít i no *monòlit*
mèdula i no *medúla*
Atila i no *Àtila*
dioptría* i no *diòptria*
aureòla* i no *aurèola*
rubeòla i no *rubèola*
Etiopía* i no *Etiòpia*
olimpiàda i no *olimpiada*
Himalàya i no *Himàlaya*

* Estes formes són les que dona el *Diccionari Català-Valencià - Balear*.

Els cas de *aureola* està documentat, com a forma plana i no esdrúixola, en *l'Espill* de Jaume Roig: "*per semblant escola / doncs l'aureola*".

No obstant, l'accent d'unes atres paraules no coincidix en el castellà. Aixina direm:

magnetófon i no *magnetofón*
futbòl i no *fútbol*
handbòl i no *hándbol*
esperít i no *espérit*.